

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DYRLÆGE P. JENSENS HUNDREDAARSBOG

VED
H. C. FRYDENDAHL

FYNSK HJEMSTAVNS FORLAG

KRARUP, ESPE

1946

DYRLÆGE P. JENSENS
HUNDREDAARSBOG

DYRLÆGE P. JENSENS HUNDREDAARSBOG

VED
H. C. FRYDENDAHL

FYNSK HJEMSTAVNS FORLAG

KRARUP, ESPE

1946

FORORD

Den Indsats, Dyr læge P. Jensen paa flere Felter har ydet, er af et saadant Omfang og varigt Værd, at den har gjort ham fortjent til Samtids og Eftertids Paaskønnelse.

Til Fynske Aarbøger 1946 har jeg skrevet en Mindeartikel om ham og tilrettelagt et fyldigt Uddrag af hans efterladte slægtshistoriske Optegnelser. Ved elskværdig Imødekommenhed fra Aarbogens Skriftudvalg gengives disse Bidrag i nærværende Hundredeaarsbog. De foreligger dog her i en noget udvidet Skikkelse. Dertil er endvidere føjet de selvbigrafiske Optegnelser, P. Jensen i sin Tid efter Opfordring sendte Højskolelærer Poul Bjerger, Askov, og som nu findes i Dansk Folkemindesamling, København.

Foruden de Laan, der andetsteds i Bogen takkes for, vil jeg her nævne og takke Amsraadsmedlem Aksel Nielsen, Nørremosegaard, for Laan af det S. 79 gengivne Gruppebillede.

Sluttelig udtaler jeg en ærbødig Tak til Undervisningsministeriet og Faaborg Spare- og Laanekasse for gentagen Støtte til Indsamling og Udgivelse af fynske Hjemstavns minder.

H. C. Frydendahl.

FYENS STIFTSBØOTRYKKERI

P. JENSEN, KVÆRNDROP

1846 — 16. Januar — 1946

Af H. C. Frydendahl

Dyrlæge P. Jensen, Kværndrup, indtager en saa ærefuld Plads blandt Fyns historiske Forfattere, at det maa findes betimeligt at mindes ham i Hundredaaret for hans Fødsel.

Da der andetsteds¹ er skrevet udførligt om ham, skal der her kun gives et kort Rids af hans Liv og Virke som Indledning til et Uddrag af hans slægtshistoriske Optegnelser.

Peder Jensen blev født paa Nørreosegaard i Kværndrup Sogn den 16. Januar 1846. Faderen, Jens Jensen, var en dygtig og fremsynet Landmand, i flere Henseender Foregangsmand, og hans Rigsdagsvirksomhed medførte, at Hjemmet kom i Forbindelse med adskillige af Tidens bedste Mænd, saaledes N. F. S. Grundtvig og N. J. Termansen. Han og hans fortræffelige Hustru, Anne Hansdatter, levede med i det aandelige Røre paa Eggen, der samlede sig om Mænd som Vilhelm Birkedal og Christen Kold.

Alt dette blev bestemmende for P. Jensens Udvikling. Indtil Ti-aarsalderen blev han undervist hjemme og derefter i den nyoprettede Trunderup Friskole. Den aandelige Indstilling, han gennem Hjemmets og Friskolens Paavirkning voksede naturligt ind i, blev afgørende for hans Ungdoms og Manddoms Virke.

Efter at han i 1859 var bleven konfirmeret af Birkedal, der dengang havde Jens Schjørring til Hjælpepræst, var han endnu nogle Aar hjemme, hvor han tidligt maatte gøre Karls Arbejde. Hans Fritidslæsning i disse Aar var især Ingemanns historiske Romaner.

Naar Moderen i hans Barndom for ham og hans Søkende sang

¹ Især Poul Bjerger i Svendborg Amt, 1913, p. 3—29; Johs. Brøndum-Nielsen i Fortid og Nutid I, 1914—16, p. 78—84; K. L. Kristensen i Fyns Tidende 6. Oktober 1929; Hj. Friis i Dansk biografisk Leksikon XI, 1937, p. 497 f.

gamle Viser og fortalte Eventyr og Sagn fra Egnen, lyttede han med Lyst, og hvad Faderen, Farfaderen og Morfaderen² og andre i hans Barndom og Ungdom fortalte om Egnens Forhold og Historie, bundfældede sig i hans Sind og blev en Mindeskat, som han altid trofast bevarede, gennem Aarene øgede ved Indsamling og Studier og med rund Haand meddelte andre. Allerede i Fjortenaarsalderen begyndte han at sende Optegnelser til Folkemindesamleren Svend Grundtvig. Hans første Sending indeholdt Eventyret „Klodte Hans eller Klods Hans“ samt nogle Sagn, Remser, Ordsprog, Gaader og Folketro. Senere blev han en af Evald Tang Kristensens bedste Medarbejdere. Naar denne Samler kom til Fyn, aflagde han gerne et Besøg hos P. Jensen³.

Han samlede ogsaa paa Oldsager, studerede Naturfag og gik over til Friskolelærer Morten Eskesen i Rudme for at lære Oldnordisk. 16–17 Aar gammel var han Elev paa Kolds Højskole i Dalum, og her tilegnede han sig mange Kundskaber, ogsaa ud over de almindelige Højskolefag; foruden Oldnordisk læste han her Matematik og Kemi. En af Lærerne her var for Resten den ogsaa som Folkemindesamler kendte Anders Kr. Povlsen Dal, der en Tid havde hjulpet med Hjemmeundervisningen paa Nørremosegaard.

I de Aar, han derefter igen tilbragte hjemme, øgede han sine Kundskaber ved Selvstudium („læste noget, hørte mere“, siger han selv) samtidig med, at han tog flittig Del i Husflidsarbejde og Skyttebevægelse. En Tid var han Delingsfører. Han lavede Flitsbuer og Stuebøsser til Drengene, ja drev det endog til at være Bøssemager for Skytteforeningerne, ikke blot Sognets egen Forening, der var en Frugt af den ildfulde Kaptajn Edvard Nielsens Arbejde. 20 Aar gammel var han en Sommer Lærer i Trunderup Friskole, hvis Lærer var indkaldt til Militærtjeneste.

Efter at han selv havde aftjent sin Værnepligt, ved 7. Bataillon i Nyborg, og derefter igen arbejdede hjemme, tog han til København

² Kværndrup Sogn, 1943, p. 63; Skattegraveren IX, 1888, p. 237.

³ E. Tang Kristensen: Minder og Oplevelser III, 1925, p. 273, 284, 296 f; IV, 1927, p. 37, 41 og 216.

for paa et privat Kursus at forberede sig til Optagelse paa Landbohøjskolen, hvor han derefter uddannede sig til Dyr læge.

I 1876 nedsatte han sig som Dyr læge i Kværndrup, og Aaret efter holdt han Bryllup med Inger Marie Pedersen, en Gaardmandsdatter fra Ferup ved Kolding. Hun var som han udgaaet fra grundtvigske Kredse og havde en Tid været i hans Hjem.

Der oprandt nu nogle lykkelige Aar for dem. En lille Dreng, Jens Peder Jensen, senere Smed og Mekaniker, bidrog til at gøre Hjemlivet fornøjeligt. Men i 1883 døde hans Hustru, og det saa ud, som hele hans Lykke pludselig var styrtet i Grus. Hans Arbejdslyst lammedes. Men efter nogen Tids Modløshed tog han sig sammen og gik med fornyet Kraft op i sit Arbejde.

Foruden at passe sin Landejendom og den store Dyr lægepraksis tog han virksom Del i Sognets offentlige Liv. Friskole-, Husflids- og Skyttesag nærede han især Forkærlighed for. Han var den drivende Kraft ved Opførelsen af Forsamlingshuset og Husflidsskolen og virksom for Anlæggelsen af Bakkelunden, der i mange Aar var en yndet Festplads for Sognet. Han var i 12 Aar Medlem af Sogneraadet og i 3 Aar dettes Formand. Og han var Formand for Foredragsforeningen.

Af hans Arbejder for større Kredse kan nævnes, at han var Medstifter af og Bestyrelsesmedlem i Svendborg Amts historiske Samfund og desuden i mange Aar Dommer for svære Heste ved Svendborg Amts landøkonomiske Selskabs Dyrskuer, der i en Aarrække afholdtes i Kværndrup, men senere, da Faaborg-Ringe-Banen var blevet aabnet, flyttedes til Ringe.

Han udfoldede desuden en omfattende Optegner- og Forfattervirksomhed, dels som Veterinær og dels som Stedhistoriker samt Folkeminde- og Folkemaalsoptegner.

I „Maanedsskrift for Dyr læger“ skrev han en Række faglige Afhandlinger, af hvilke en blev prisbelønnet af Veterinærskolens Jubilæumsfond.

Det Arbejde med Optegnelse af Folkeminder, han havde begyndt for Svend Grundtvig allerede i 1860—62, genoptog han i 1883, men

da, efter Svend Grundtvigs Død, for Evald Tang Kristensen, der udgav en Mængde af hans fortrinlige Optegnelser, især i „Skattegraveren“ og „Danske Sagn“. Som naturligt er, har en stor Del af

P. Jensen i 30 Aars Alderen

J. Schmidt, Kbh., fot.

hans Optegnelser Tilknytning til Kværndrup Sogn. De fleste af disse er senere trykt samlet efter hans Originaloptegnelser.⁴

Til Lars Frederiksen's „Friskolebevægelsen i 1852 og de følgende år“, 1885, skrev han Trunderup Friskoles Historie. I Poul Bjerges „Aarbog for dansk Kulturhistorie“ udgaves i 1896 hans Afhandling „Skovbruget i gamle Dage i Kværndrup Sogn“, og i den af Svendborg Amts historiske Samfund udgivne Aarbog „Svendborg Amt“ udkom følgende Bidrag fra hans Haand: „Stevner og Folde

m. m.“, 1908; „Byled og Hyrdehuse“, 1910; „Blade af Hovbøndernes Historie“, 1911; „Sagn fra Svenskekrigen 1658—60“, 1912; og „Egeskov-Marked“, 1913.

Desuden skyldes det ham, at Kværndrup og Lunde Bylove og Indholdet af Egeskov Bylov samt en Gildelyd fra Rynkeby, Ringe Sogn, blev udgivet i Poul Bjerger og Thyge J. Søegaards „Danske Vider og Vedtægter“. Et Særtryk af Kværndrup Bylov øgede han med „Oplysninger til Kværndrup Bylov“.

Foruden disse offentliggjorte Arbejder affattede han adskillige andre historiske Skildringer. Til sin Ven Hans H. Holm paa Gultvedholm i Kværndrup Sogn udarbejdede han „Efterretninger om Gultvedholm“, som han skænkede ham som Julegave 1904. Til Kværn-

⁴ H. C. Frydendahl (red.): Kværndrup Sogn, 1943, p. 42—65.

drup Skyttekreds udarbejdede og skænkede han „17de Skyttekreds, et Bidrag til Svendborg Amtsskytteforenings Historie 1866—1891“, et Haandskrift paa 135 Sider i Kvart. Endvidere efterlod han sig de Optegnelser om hans egen Slægt, 132 Sider i Kvart, der i det følgende meddeles i Ud- drag, samt et betydeligt Mate- riale til Kværndrup Sogns Hi- storie, til Dels Afskrifter af Jor- debøger o. l. fra Egeskov, som han havde været med til at redde fra Tilintetgørelse. Hvad han ikke selv havde overgivet til det fynske Landsarkiv af dette Materiale, blev efter hans udtalte Ønske afleveret der efter hans Død. Han havde i det hele taget udpræget Sans for at redde og sikre historiske Minder. Slægtshistorien samt nogle efterladte spredte Op- tegnelser er i 1941 skænket Fynsk Hjemstavnsamling af hans Slægt- ning fhv. Gdmd. Rasmus Jensen i Trunderup.

Inger Marie Jensen, f. Pedersen
R. Hansen, Ringe, fot.

I P. Jensens Folkemindeoptegnelser findes indføjet en Rigdom af Ord og Vendinger fra Egnens Folkemaal, i mange Tilfælde Udtryk, der nu helt er forsvundne fra daglig Tale. De faldt ham naturligt i Pennen, eller han søgte med Flid at medtage dem i de gamle Med- deleres Beretninger. Gennem en Aarrække, navnlig i sine senere Aar, udførte han et stort og ypperligt Arbejde ved at nedskrive saadanne Folkemaalsord med Eksempler paa deres Anvendelse paa Ordsedler til Verner Dahlerup, ialt o. 3200. De er kommen den af denne grundlagte „Ordbog over det danske Sprog“ til gode og danner nu en saare værdifuld Bestanddel af Folkemaalsudvalgets Materiale til

en Ømaalsordbog⁵. Stednavneudvalget ejer ogsaa fra hans Haand en Stednavnefortegnelse fra Kværndrup Sogn.

Ogsaa som Dyrslæge ydede P. Jensen adskilligt ud over det almindelige, og det ikke alene i sin Praksis, men ogsaa paa veterinærvidenskabeligt Omraade.

Han var paa sin Egn anerkendt som en dygtig Dyrslæge og fik derfor meget at bestille, til Tider næsten mere end han kunde overkomme.

En lun Broder var han, ogsaa naar han var ude i Praksis.

En Mand hentede ham engang til en Gris, der ikke var rask. Det mente han da. „Den fejler ingenting,“ sagde P. Jensen. Men paa hans næste Dyrslægeregning stod der: „Set paa en Gris, der kunde blive syg, 1 Kr.“

Han var ikke slem til at skrive store Regninger. Gjaldt det Smaa-kaarsfolk, blev Posterne smaa, eller han skrev slet ingen Regning.

Blandt Standsfæller var han skattet, ikke blot paa Grund af sin Dygtighed, men ogsaa paa Grund af de mange muntre Historier, han oplivede deres Møder med. En af dem, N. P. J. Pedersen, Ryslinge, skriver i Brev af 11. Februar 1930 til Forfatteren af disse Linier:

„At vi som Dyrslæger ser og oplever meget, er sikkert og vist. . . . Men hvad jeg har oplevet . . . er kun Bagateller mod, hvad Jensen, Kværndrup kunde fortælle. Første Gang jeg var sammen med ham, det var paa Ryslinge Højskole til en Hest, som Synsmændene ikke vilde slaa ned; men som han kunde drille Synsmændene, var uden Lige. Da vi saa endelig blev færdige, spurgte Fru Thomsen, om vi vilde have Frokost eller Kaffe. Hertil svarede Jensen: „Ja, lad os faa Frokosten, saa kan vi jo snakke lidt og saa faa Kaffen,“ og hun maatte af med begge Dele. Han kunde, naar vi var til Møde, opvarte med de utroligste Historier. Overfor Folk havde han sit Frisprog, som f. Ex. en Gang, da en Mand bad ham ikke skjære for stort Hul i en Pat, han skulde operere, og han blot svarede Manden: „Har du saa et Vridbor, der kan passe?“ Eller da Konen bad ham skynde sig

⁵ Fortid og Nutid I, 1914–16, p. 78–84; IX, 1931–32, p. 164 f, 169 og 188.

komme til en Ko, hvor der var „Snore for Kalven“; han skyndte sig ikke, og paa gjentagen Opfordring sagde han blot: „Saa bliver han (Kalven) der nok, til jeg kommer.“ Hans Raad til en Mand, som sendte Bud til ham for at faa at vide, hvad han skulde gjøre ved en So, der havde Næseblod, lød: „Sig til Manden, at han skal slaa et Kors i Panden, og saa gaa om og lette Rumpen og saa spytte der.“ Det var dog Manden for galt, og næste Dag, han kom kjørende, skjældte Manden ham ud. Men Jensen svarede blot: „Nu vil vi ikke skjændes her, hvor hele Byen kan høre os; lad os gaa ind og faa Meldmad!“ Det gjorde de, og han blev der til Middag ogsaa.“

Hans Lune lagde sig naturligvis ogsaa for Dagen i hans andre Gøremaal.

I de mange Aar, han var Formand for Kværndrup Sogns Husflidsforening, lige fra dens Oprettelse i 1894 til 1910, da han paa Grund af Sygdom maatte trække sig tilbage, førte han Forhandlingsprotokollen grundigt og godt. Han beretter saaledes sagligt om en bevæget Generalforsamling i 1897. Men at han har bevaret det lune Blink i Øjet, fremgaar af hans Slutningsbemærkning: „Saalunde endte denne polske Rigsdag.“

Nogle af hans veterinære Afhandlinger fremkom i Tidsskrift for Veterinærer. Af hans Afhandlinger i Maanedsskrift for Dyr læger kan foruden den prisbelønnede, om Fødselshjælp hos Svinet (V. 1893-94) nævnes Meddelelser om Kastration paa Tidholms Methode (VI, 1894-95), Infektøs follikulær Skedekatarr hos Kvæget (XII, 1900-01) og Kvægets Tarmparese (XV, 1903-04).

Han samlede paa gamle Dyr lægeinstrumenter og slog til Lyd for Oprettelse af et veterinærmedicinsk Museum (Maanedsskr. f. Dyr l. XXIV, 1912-13).

De sidste Aar, P. Jensen levede, var han stærkt svækket. Men hans Aand var frisk til det sidste. Han vedblev med sit Optegnelsesarbejde, næsten til Pennen faldt ham ud af Haanden. Hans sidste Sedler er skrevne med en stærkt rystende Haand.

Han døde 23. August 1913.

Poul Bjerger skrev om ham, da han var gaaet bort: „Han havde et varmt Hjerte, et trofast Sindelag og gjorde et ærligt og solidt Arbejde, hvad enten det var i Haandens eller Aandens Verden.“⁶

Ti Aar senere rejste taknemmelige Venner en Natørsten paa hans Grav paa Kværndrup Kirkegaard. I sin Afsløringstale sagde Formanden for Svendborg Amts historiske Samfund, Thøger Dissing, Vejstrup: „Denne Sten er som et Symbol paa P. Jensen. Den er, som han, taget fra den fynske Muld, hvor P. Jensen i god Forstand var rodfæstet.“

* * *

Om P. Jensens slægtshistoriske Optegnelser skriver Poul Bjerger, at hans Beskedenhed forbød ham at udgive dem. „Lad det ligge til Fremtiden, sagde han. Saa kan Slægten fortsætte det, og virkelige Historikere maaske bruge det.“⁷

Enkelte Medlemmer af Slægten har ogsaa arbejdet videre med det. Søsteren Sara Højvang har paa en smuk Maade udfyldt hans Minde fra deres fælles Barndomshjem. Hun har øjensynligt haft hans Optegnelser til Forlæg og i flere mindre Afsnit nøje fulgt dem.⁸ Og en Søstersøn, Stationsforstander V. Aadal, N. Broby, har arbejdet med Øgning og Videreførelse af Optegnelserne. — Desuden har J. Th[erkelsen] offentliggjort nogle Uddrag af dem.⁹

I P. Jensens Optegnelser mangler et Blad. Det manglende er søgt genfremstillet ved Hjælp af V. Aadals Manuskript, som denne venligst har stillet til min Raadighed. Jeg takker ham herved for dette ligesom for Laan af de Side 10, 11 og 55 gengivne Portrætter.

P. Jensen omtaler i sine Optegnelser korteligt, at hans Forældre begyndte den Hjemmeundervisning, der blev Spiren til Trunderup Friskole, og nøjes i øvrigt med at henvise til det Afsnit i Lars Frederiksens foran nævnte Bog, hvor han har fortalt om Skolens Oprettelse og

⁶ Svendborg Amt, 1913, p. 3.

⁷ Svendborg Amt, 1913, p. 20.

⁸ Holger Begtrup: Grundtvigske Hjem i det 19. Aarh., 1929, p. 9—48.

⁹ Gamle midtfynske Slægter gennem 250 Aar, Svendborg Avis 23. Maj 1931.

første Historie. Hvad han der har fortalt om Hjemmeundervisningen paa Nørremosegaard, bliver i nærværende Offentliggørelse føjet ind i naturlig Sammenhæng i Stedet for Henvisningen.

Som det fremgaar af Datoerne ved Slutningen af nogle af Afsnittene, har P. Jensen udarbejdet disse til forskellig Tid. Flere Ting tyder paa, at han ikke i alle Tilfælde har affattet dem som Led i en større Helhed, og at han, da han senere har lagt dem i Rækkefølge, ikke har faaet dem givet den sidste Afpudsning. Ellers vilde han nok have strøget nogle mindre Gentagelser og givet det hele en lidt mere afrundet Form. Jeg har nu søgt at fjerne Gentagelser og enkelte andre Smaafejl; men i øvrigt gengives

*P. Jensen i 50 Aars Alderen
Fra „Kværndrup Sogn”*

Arbejdet i den Form, P. Jensen har givet det, ogsaa hvad Retskrivningen angaar. Dog er en hel Del genealogisk Stof udeladt, navnlig af Pladshensyn. Kun det, der samler sig om P. Jensens Aner, er medtaget.

De Aner, der omtales, er opstillet paa omstaaende Anetavle.

Som en af dem, der gennem mange Aar havde draget stor Nytte af P. Jensens fortrinlige Medarbejderskab, ønskede Poul Bjerger i Askov i sin Tid Oplysninger til en Artikel om P. Jensen. Han fik da hos denne nogle selvbiografiske Optegnelser. P. Jensen skrev i et led-sagende Brev 25. Januar 1905:

„Her er nu en Del Optegnelser om mit eget værdige Jeg til behageligt Eftersyn. Hvorvidt det lader sig gjøre at få et „anstændigt Menneske“ der ud af må De forstå, jeg begriber det ikke. Straks da jeg så Deres Brev, syntes jeg ikke rigtig om det, for det kan jo ogsaa være

Anders Jensen 1692-1778	Maren Nielsdatter 1703-1795						
Jakob Andersen 1731-1812	Anne Margrethe Rasmusdatter 1726-1764			Jørgen Jørgensen 1750-1822	Anne Knudsdatter 1753-1819	Peder Pedersen	Johanne Pedersdatter
Jens Jakobsen 1764-1855	Anne Jensdatter 1780-1852			Hans Jørgensen 1794-1858		Kirsten Pedersdatter	
	Jens Jensen 1812-1906				Anne Hansdatter 1818-1897		
				Peder Jensen 1846-1913			

De i P. Jensens Optegnelser omtalte Aner

slem nok at komme i Avisen, men så stak Forfængeligheden op i mig – hvorfor skulde jeg dog ikke for en Gangs Skyld have Lov til at blive lidt forfængelig – og jeg tænkte da, at det kunde være morsomt nok for et Øjeblik at kige ind ad mine egne Vinduer . . . jeg får vel neppe nogensinde Tid til at skrive det om igjen, hvad jo ellers nok kunde gjøres nødigt, da det hele står imellem hinanden som Hø og Halm uden nogen Orden.“

Som et Udtryk for hans Samvittighedsfuldhed fortjener det at anføres, at han 3. Februar 1905 tilskrev Poul Bjerger:

„Det er falden mig ind, at jeg i de Optegnelser, jeg forleden sendte Dem om mig selv, har gjort mig skyldig i en Bommert, som bør rettes for det Tilfælde, at De virkelig engang skulde gjøre et Nr. ud af det hele. Husker jeg ikke fejl, har jeg i Hastigheden skrevet, at jeg har optegnet omtrent 2000 sydfynske Dialektord og ordnet dem på Seder. Det er kun Sandhed med Modifikation. Det skal hedde: . . . Dialektord og Talemåder, og dernest har jeg ikke renskrevet 2000, men kun henimod 1800. Noget andet er det, at jeg måske nok har noteret mig såmange, at det hele kan blive henved et Par Tusinde, men det er det altså ikke endnu. De vil forstå, at jeg har tænkt mig, at dette Stykke Arbejde vilde blive noget af det, De kunde finde på at fremhæve som en af mine „store og gode Handler“, og så holdt jeg dog ikke af, at en Usandhed skulde figurere som Toppen på Krandskagen.“

Da Artiklen var fremkommen i Søndagsbladet 17. December 1905, skrev han til Poul Bjerger 22. December s. A.:

„Jo Tak! det går nok an. De roser mig ikke, men i Stedet for skriver De alt det Gode om mig, De ved. Men det kan vel ikke være anderledes, og jeg takker for nådig Straf. Jeg er i disse Dage flere Gange her på Egnen bleven gjort opmærksom på mit eget værdige Jeg af „Søndagsbladet“s Læsere, monstro jeg tilsidst skulde blive til at kro mig af det?“

Senere gjorde P. Bjerger i mere udstrakt Grad Brug af Selvbiografien, nemlig da han efter P. Jensens Død skrev om ham i Svendborg

Amts historiske Aarbog. Den opbevares nu sammen med Jensens Breve til Bjerge i Dansk Folkemindesamling i København, som jeg skylder Tak for velvillig Tilladelse til Afbenyttelsen.

Selv om de selvbiografiske Optegnelser saaledes allerede er brugt ret udtømmende, har jeg fundet det paa sin Plads at gengive dem i denne Hundredeaarsbog med P. Jensens egne Ord. Jeg har kun udeladt de 2 første af de 22 skrevne Sider, Optegnelserne omfatter, da det, der fortælles paa disse om Forældrene og Hjemmeundervisningen paa Nørremosegaard, udførligere er meddelt i de slægtshistoriske Optegnelser. I øvrigt er der kun foretaget enkelte og ganske uvæsentlige Rettelser.

Til det udeladte hører dog ogsaa de Linier fra Holbergs „Peder Paars“, som P. Jensen med betegnende Selvironi indleder med:

Jeg taler om en Mand, hvis Skiebne og Bedrifter
Bør billig tegnes an blandt alle Folkes Skrifter.

Hans Samtid og Eftertid har værdsat ham som en brav, trofast og uegennyttig Mand, sit Sogns gode Søn; hans Standsfæller har regnet ham for en fremragende faglig Dygtighed, og Folkeminde-, Folke- maals- og Hjemstavnsforskere staar i dyb Taknemmelighedsgæld til ham for hans Virke paa deres Arbejdsfelter.

SLÆGTSHISTORISKE OPTEGNELSER

Af *P. Jensen*

I Uddrag ved H. C. Frydendahl

JØRGEN JØRGENSEN

I en Helgård, der ligger omtrent midt i Trunderup By, og som ved Udskiftningen 1797 fik Matrnr. 3, boede i sidste Halvdel af det 18de Århundrede en Mand, der hed Hans Madsen. Han var født i Hågerup omtrent ved År 1719 og blev, da han var 35 à 36 År, gift med Enken Maren Pedersdatter, som da sad inde med Gården. De levede sammen i 23½ År, men havde ingen Børn. Efter Maren Pedersdatters Død giftede han sig med Pigen Anne Knudsdatter fra Lydinge, med hvilken han var gift i 14 År, til sin Død d. 11. December 1792, han var da 73½ År gl. Af dette sidste Ægteskab fødtes en Datter, Maren Hansdatter, der senere blev gift med Peder Jakobsen, Gårdmand i Trunderup (Matrnr. 4) og var velkendt af den nulevende lidt ældre Slægt under Navn af „Maen Pæs“.

Anne Knudsdatter, der nu sad Enke med sin unge Datter hos sig, blev dog ikke længe i enlig Stand, vi finder nemlig, at hun allerede Året efter sin Mands Død indgik nyt Ægteskab. Dette kan imidlertid ikke forundre os, thi hvad skulde en Enke stille op med en Fæstegård i Fællesskabets Dage, hvor der var mere end nok at tage Vare på for en Mand, hun kunde jo kun få stavnsbundne Karle i sin Tjeneste, og af deres Virksomhed var kun det at vente, som til enhver Tid netop skulde forrettes. Det var derfor også i hin Tid meget almindeligt, at Enker og Enkemænd giftede sig efter meget kort Enkestand.

ønskede skulde gifte sig med en Mand i Volstrup, Jørgen Lauritsen (∴ Jørg. Larsen), nysnævnte Niels Larsens Bedstefader, men hertil var hun ingenlunde villig, og Jørgen Jørgensen udbrød da: „Du skal — som han værst kunde bande — derhen, om jeg så skal binde dig til min Hests Rumpe (Hale) og trække dig derhen.“ Og Johanne Jørgensdatter kom til Volstrup. Først opholdt hun sig som ung Pige hos Broderen i Trunderup og blev derfra d. 15. Novbr. 1799 gift med Jørgen Larsen, hvorved hun blev Stammeren til Ejerne af en af de anseligste Gårde i Volstrup By i Ringe Sogn. Hendes Søn, Lars Jørgensen, og Sønsøn, Niels Larsen, var begge kloge Pengesamlere og blev rige Mænd, nu er Gården arvet af en Slægtning, Anders Christiansen i Boltinggårdsskov, og forpagtet bort.

Jørgen Jørgensen drev noget Handel med Heste og desuden med Brænde, som såmange andre Bønder her fra Egnen, der solgte den i de nærmeste Kjøbstæder, og han handlede en Del i Odense. Når han kørte til Odense med Brænde, måtte Steddatteren, Maren Hansdatter, undertiden kjøre en Vogn, imens han selv kørte foran med en anden, dette kunde hun ret godt klare, thi hin Tids små Øboheste, der ofte var dårlig holdte, var ingenlunde vanskelige at have med at gjøre, men værre var det, at når de sent om Aftenen kom tilbage og drejede om ad Rakkergyden (Vestermærkskyden), forlangte han, at hun skulde gå ind på Marken og tage lidt Korn eller Hø, alt efter Omstændighederne, for, som han sagde, så behøvede hun ikke at sætte Hestene på Græs, når de kom hjem. Herved er nu at bemærke, at skjøndt hans egne Agre gik langs med nævnte Gyde, så var det ikke på disse, men på Naboernes, de tog Fouragen. Dette var ganske vist Tyveri, men efter den Tids Retsbegreber gjorde man sig dog ingen Samvittighed derover.

*

*

*

Imellem Oldefader Jørgen Jørgensen og Bedstefader på fædrene Side Jens Jakobsen herskede der et uforsonligt Fjendskab, som nu,

når vi ser det på Afstand, kan forekomme os noget uforståeligt, men som sagtens for dem, der var Vidne dertil, har været klart nok, endskjøndt det neppe er højlydt omtalt. Så bittert var dette Uvenskab, at neppe nogen af de to gamle nogensinde glemte det. I hvert Fald kunde Jens Jakobsen endnu på sine gamle Dage, længe efter Jørgen Jørgensens Død, spydigt bemærke om denne, at hvad han ejede, da han kom til Trunderup, det vidste han nok, thi da havde han kun tre Skjorter.

Og hvad var så Årsagen til dette Fjendskab? Årsagen var den gamle Historie om igjen: to bejlede til samme Kvinde, „og hvor var Kvinden“, som Fransk mændene spørger, når der er noget galt på færde. Kvinden var Anne Knudsdatter. Om den 40-årige Enke har havt personlige Fortrin, der kunde vække Mændenes Attrå, ved vi ikke, men hun sad i hvert Fald i en af de største og bedste Gårde i Byen, og dette har utvivlsomt været en medvirkende Årsag til Stridens Ophav. (Det synes, som om Kroen i Trunderup endnu på dette Tidspunkt var dér i Gården, og at Jens Jakobsen var kommen til at tjene Enken efter Hans Madsens Død, mens Jørgen Jørgensen, måske på en Handelsrejse, var kommen dertil, og således bleven kjendt med Enken, dog herom ved vi ikke med Sikkerhed nogen Besked.)

Jørgen Jørgensen gik af med Sejren, og fik både Enken og Gården, hvilket Jens Jakobsen vist aldrig tilgav ham. Jørgen Jørgensen repræsenterede vel nærmest den hensynsløse Kraft, derfor har han overvundet Enken, men trak undertiden det korte Strå overfor den kloge og snilde om end fattige Jens Jakobsen. Der er således fortalt, at Jørgen Jørgensen blev udelukket af Bylavet i hele tre År, hvilket særlig skyldtes Jens Jakobsens Bestræbelser. Nu tildags vilde en sådan Udelukkelse kun have lidt at sige, men for mere end Hundrede År siden, især så længe Fællesskabet bestod, var det noget helt andet, enhver Bestemmelse af Bylavet måtte han lystre uden Indvendinger, ingen måtte have Samkvem eller Omgang med ham eller låne ham noget enten Redskaber eller andre Ting, hvilket man dengang ideligt trængte til, og således kunde man gjøre en mindre velstillet Mand

til en ren Doktor Hjælpeløs og straffe ham langt hårdere, end man nu aner.

Dette omtalte Fjendskab var vist ikke langt fra at virke hemmende i Forholdet mellem de to Familier til langt senere Tider. Et næsten pudsigt Udslag gav det sig engang, da Jørgen Jørgensen skulde kjøre med Jens Jakobsen og Niels Knudsen (nuværende N. Knudsens Bedstefader), der havde „lagt sammen“, til Odense Marked, thi som Ejer af i det mindste den ene Hest skulde Niels Knudsen være Kudsk, men sætte Jørgen Jørgensen og Jens Jakobsen Side om Side bag i Vognen gik aldrig an, og Niels Knudsen havde sin hårde Nød med at få det ordnet tilfredsstillende, formodentlig har han måttet overlade Tømmen til Jens Jakobsen og selv tage Plads hos Jørgen Jørgensen. Mere skæbnesvangert kunde det spændte Forhold snart være blevet, da Fader og Moder vilde forlove sig, thi endnu dengang var det gamle Uvenskabs Efterdønninger ikke helt forsvundne.

Det bør måske endnu bemærkes, at da Anne Knudsdatter og Jørgen Jørgensen holdt Bryllup (d. 15. Februar 1793), havde de løst Kongebrev. Hvorfor? Vi kan let komme til at tænke på, at de ved Hjælp af Kongebrevet vilde forhindre enhver Indsigelse mod deres Ægteskab, og navnlig at de havde frygtet en mere eller mindre velbegrundet og klog Indsigelse fra Jens Jakobsens Side. Vi forstår, at Forholdet ikke var bare Spøg.

[1908]

HANS JØRGENSEN

Hans Jørgensen (Morfader), der, som anført, var født 1794, overtog efter Faderens Død 1822 Gården i Fæste under Egeskov. Han var en af de såkaldte „Fribønder“, det vil sige, han skulde ikke gjøre Hoveri, men derimod forrette en Del Ægtkørsel, vistnok nærmest Personbefordring. Formodningen er for, at Hoverifriheden havde sin Grund i, at Gården oprindeligt var Krongods, og som sådan (tilligemed Kildemosegård (Jens Hansens) og Møllegården) havde ligget under Nyborg Slot, hvortil de hørte 1660, og da de senere kjøbtes af

Egeskovs Ejere (eller andre), var Hoveriet ordnet for Trunderup Byes Vedkommende, man havde ingen Brug for dem til Hoveriet.

Endnu før sin Moders Død (1819) var Hans Jørgensen bleven gift med Pigen Kirsten Pedersdatter fra Volstrup, en Datter af Gårdmand Peder Pedersen samme Sted. Deres Bryllup stod 1817, og Ægteskabet varede til Hans Jørgensens Død 1858.

Af de Efterretninger, vi har om Morfader og Mormoder, og af det personlige Kjendskab til dem, kan vi danne os et Billede af dem, af deres Karakter og Måde at være på.

Hans Jørgensen var en middelhøj, ret kraftig bygget Mand. Som eneste Søn i Gården synes han ikke selv at have arbejdet, som så mange andre i de Dage måtte, men han forstod at holde sine mange Sønner strengt til Arbejdet, og drev også sin Gård så godt som nogen i de Dage. Sparsommelig og forsigtig i Pengesager var han, og opnåede da også at blive en velhavende Mand, gjerrig var han neppe.

Hård var han imod sine Undergivne, ikke mindst mod hans egne Sønner. — En Nabo, Rasmus Jensen, sagde engang til ham: „Du er for hård ved dine Drengene, Hans, du ødelægger dem.“ Derom vilde Hans Jørgen ingen Ting høre, og mange År efter, da Sønnerne var voksne, havde han den Tilfredsstillelse, at samme Rasmus Jensen (Jens Rasmussens Fader) grædende udbød til ham: „Ja, du kan sagtens, Hans, for dine Drengene vil dog arbejde.“ (Hans egne kunde han nemlig ikke få til at tage fat). — Havde han taget en Bestemmelse om Arbejde, der skulde udføres, tålte han ingen Indvendinger eller Modsigelse, selv om hans Ordre var øjensynlig gal. En af hans Sønner (Hans Hansen) har endogså som voksen Karl fået et Slag af Svøben, fordi han tillod sig at bemærke, at det Blandkorn, de havde Ordre til kjøre hjem [¹ fra Ikkjær, ikke var så godt som Havren, der stod i Marken ved Siden af. Indsigelsen hjalp ikke, Blandkornet blev kjørt dårligt hjem. Hans Jørgensen kunde ved Lejlighed, halvt i Spøg, udbryde til Sønnerne: „Nu kan I arbejde, Drengene, så skal jeg puste,“ og så gik det fra Hånden.

¹ Herfra til] Side 26 efter V. Aadals Afskrift (se Side 14).

Engang skulde en af Døttrene, Anne, læsse Hø og tillige kjøre frem med Vognen; der skulde stadig svinges med Vognen, så til højre og så til venstre, da Høet fandtes mellem Buske, og hun skulde da kjøre efter Hans Jørgensens Kommando, der lød „fra dig om“ eller „ad dig om“, men det vilde ikke gå, da hun ikke kunde huske Ordene Betydning, hun drejede jevnlig til den forkerte Side. Han fandt dog hurtigt på Råd: han bandt hende en Visk Hø omkring den ene Arm og en Skarntyde (Vild Kørvel) om den anden, og nu lød Kommandoen: „Hø om!“ eller „Skarntyde om!“ Nu kunde hun straks se på sine Arme, til hvilken Side hun skulde, og så gik det.

Forøvrigt var han en vel anset Mand, han var en Tid Skoleforstander, måske nærmest efter Herskabets Ønske. En Tid lang var han Hegnsynsmand. Han var en ikke dårlig Regnemester, han talte også om, at han havde lært Algebra, hvilket dog måske ikke var ganske rigtigt. Vi mindes dog ret snedige Regneopgaver, som han morede sig af at forelægge og forklare.

Børneven var han, og han legede gerne med sine Børnebørn, men rigtignok paa sin egen noget hårdhændede Måde: Når han sad på en Stol, spændte han et Barn eller to ind mellem sine Ben og holdt dem fast trods de mest fortvivlede Anstrengelser for at slippe fri. Han morede sig af at spænde en af sine Fingre mod Tommelfingeren og så, som en Fjeder, lade den slå ned oven i Hovedet, så det næsten knagede i Skallen, når Slaget kom, det kunde nok trække Vandet i Øjnene, men græde gjorde Børnene ikke, de hængte i hans Frakkeskøder, når han gik i Gården, der ofte var belagt med Halm, og han kastede dem da om i Halmen, så de rullede som Pølser. Hans egne Børn tumlede han også noget med, da de var små; han havde i sin Tid en Violin, som han spillede på for Børnene, men denne Halløj mishagede hans Kone, „Kirsten“, og en skøn Dag forsvandt Violinen sporløst. Kirsten bagede, og Formodningen var for, at den var vandret i Ovnens tillige med Brændet.

Sine Husdyr behandlede han også undertiden på en egen Måde, der kunde have nogen Lighed med hans Leg med Børnene. De unge

Vædere drillede han ofte så længe, til han fik dem lært til at puffe (stange), men når de så tidt blev ham for næsvise, så kunde han nok blive så forbitret paa dem, at han pryglede dem ret eftertrykkeligt, hvilket forøvrigt ikke hjalp på dem. Engang var han raget ukklar med en mindre Tyr, han havde, og blev vred på den for dens Genstridighed, han greb den da bogstavelig ved Hornene og væltede den ned i en gammel Grusgrav paa Marken (Ikjær). „Nu kan den fanme ligge der, det Skidt!“ sagde han. Tyren tog dog ingen Skade af den Vælterejse, men] Historien viser, at Hans Jørgensen havde ganske gode legemlige Kræfter. Nogen dybere religiøs Natur var han neppe, i denne Henseende stod han vistnok tilbage for Kirsten Pedersdatter, de stod i sin Tid i Forhold til Præsten Hans Agerbek i Espe, og besøgte også de gudelige Forsamlinger, der hen imod Midten af Århundredet blev afholdt mange Steder på Eggen, også i Trunderup By.

Hans Jørgensens Hustru, Kirsten Pedersdatter, eller Kirsten Hans Jørgens, som hendes Konenavn lød i mange År i Trunderup, var som nævnt født i Volstrup, hvor hendes Fader, den stærke Peder Pedersen, havde en Gård i Fæste under Fjellebro. Moderen hed Johanne Pedersdatter, født i Kværndrup i Mavingsgård, nu i Vængerne.

Det er denne Pæ Pæsen, som han hed i daglig Tale, der en Gang kom for sildig på Hovmarken, da der skulde kjøres Hø ind. Ladefogden havde lagt sig på den Høstak, hvor P. P. skulde begynde, og da denne kom, skjældte han vældigt ud, fordi han kom for sent. P. P. sagde sindigt: „Vår dig!“, men Fogden blev ved at skjælde og smælde. „Vår dig! Jeg skal til at kjøre Hø!“ gjentog Peder Pedersen. Men det blev ved det samme, og nu udbrød P. P. vredt: „Hvis du ikke går din Vej, så skal jeg — og så bandte han — tage både dig og Høstakken og smide jer på Vognen!“ Og så tog han til Forken. Ladefogden, der kjendte både Peder Pedersens Kræfter og Alvor, fandt det nu rådeligst at forsvinde, det snarest han kunde.

Kirsten Pedersdatter var en middelhøj, velbygget og ganske køn Pige, vel var hendes Ansigt ikke fint formet, men havde en usædvan-

lig fin og hvid Hudfarve (smuk Teint), hvilket det beholdt til hendes høje Alderdom. Som ung Pige havde hun tjent på Egeskov og Krumstrup, vistnok som Malkepige, og hun kunde fortælle om Livet på „Slyngeborg“, den Stue på Egeskov, hvor de sad og spandt både Dag og Aften, når de var fri for Malkningen. Mærkeligt er det, at hendes Ophold her ikke forstyrrede hendes Moral mere end Tilfældet var, man kunde aldrig mærke, at hun havde været Malkekomtesse. Som Husmoder var hun, hvad man snarest kalder „en skrap Kone“, og hendes Børn fik ingenlunde nogen blid Opdragelse fra hendes Side, såldt som fra Faderens. Når hun trak Strømperne af Børnene om Aftenen, og hun mærkede, de var gjort våde, så fik de straks et Par Dask om Ørerne med de våde Strømper som Straf, og i det Hele taget skal hun have været noget „lethåndet“, d. v. s.: snar til at give en Ørefiggen. Men hendes Døttre lærte da også at bestille noget ligesåvel som Sønnerne under Faderens Varetægt.

Hun var i det hele taget en Kone, der tog Sagerne med Alvor, og hun holdt derfor ikke af, at Manden støjede, spøjte og tumlede med Børnene, det var sagtens også derfor, at hans Violin forsvandt. Hun var mere religiøs og alvorligt berørt end Manden, og naar de og Familien deltog i de gudelige Forsamlinger, skyldes det vel nærmest hende. Pastor Hans Agerbek i Espe havde dengang ikke så få Venner i Trunderup.

Hans Jørgensen og Kirsten havde en talrig Børneflokk, især var Sønnernes Flok anselig.

[Nr. 2 af Børnene var] Anne Hansdatter, født 28. December 1818. Hun blev d. 23. Oktober 1841 gift med Ungkarl Jens Jensen. En talrig Børneflokk. Hun døde d. 27. Januar 1897, begravedes d. 4. Febr. 1897, 78 År gammel. Omtales senere udførligt.

[1908]

ANDERS JENSEN

Af gamle Efterretninger lader det sig udlede, at en Fæstegårdmand under Egeskov, Anders Jensen, i Årene 1730—40 og vel flere boede i en Halvgård i Trunderup, Kværndrup Sogn. Gården hører til den nordligste Række i Byen og fik ved Udskiftningen 1797 Matrnr. 6 (P. Johansens Gd.), men blev stundom også betegnet ved et særligt Navn „Nisgård“, idet den Toft, hvorpå den ligger, kaldes „Nissetoft“. Sagnet fortæller, at der i sin Tid gik en Gangsti over Nissetoft henimod Kildemosegård, og det var på en Stente her, at en Nisse sad og lappede på sine Klæder ved Måneskin en Aften, da en Mand kom gående ad Stien med sin Plejel på Skulderen. Nissen var ikke tilfreds med Belysningen, thi der gik nu og da en Sky for Månen, så han ikke kunde se, og han skjældte da Månen ud: „Lys højt“, eller „Lys lavt“, sagde han, eftersom det passede ham. Manden, der hørte dette, tog nu sin Plejel og gav Nissen et ordentligt Rap over Rygstykkerne, så han trillede ned, og da han troede, det var Månen, der havde tabt Tålmodigheden og derfor slog ham, skyndte han sig at sige: „Lys højt, lys lavt, lys ligesom du vil.“ Deraf kom Navnet Nissetoft.

Om Anders Jensen, der boede her i Nisgård, ved vi ikke meget. Kirkebogen viser, at han døde i Maj 1778 og var da 86 År gl., og heraf skønnes det, at han er født 1692, men hvor, kan i Øjeblikket ikke oplyses.

Anders Jensens Hustru hed Maren Nielsdatter og var født i Kværndrup 1703 eller 04. De havde 4 Sønner og 2 Døttre. Hun døde i Kværndrup, hvor hun igjen var flyttet hen efter Mandens Død, d. 8. April 1795. Hun var da 91½ År gammel.

[1908]

JAKOB ANDERSEN

En af Anders Jensens Sønner hed Jakob Andersen, født 1731 (Kirkebogen savnes), men hans Fødselsår sluttes deraf, at han an-

føres som død d. 28. April 1812 og var da 81 År gl. Han boede i en lang Årrække i den Gård i Trunderup, som Niels Knudsen, en af hans Efterkommere, nu ejer, Matrnr. 4. Og førend han blev Fæster af denne Gård, havde han i sin Ungdom tjent som Karl hos flere af Gårdmændene i Trunderup, og det synes, som han alle Dage har opholdt sig i Trunderup, langt omkring kunde han heller aldrig være kommen, al den Stund han var stavnsbunden under Egeskov Gods. Lægdsrullerne over Godsets Mandskab viser, hvor han var i flere År. Det var i Året 1763, han overtog Gården, da han nemlig trolovede sig d. 26. Januar d. A. og holdt Bryllup d. 18. Marts næstefter med Enken Ane Margrete Rasmusdatter i Trunderup. Kirkebogen tilføjer, at de skal bo i Niels Nielsens Gård i Trunderup. Hun var født 1726 og blev kun 38 År gl., da hun nemlig døde i November 1764 (begravedes d. 14. November).

Denne Ane Margrete Rasmusdatter er Oldemoder, hun døde nemlig omtrent en Måned efter at have født sit eneste Barn ved Jakob Andersen, en Søn, Jens Jakobsen, Bedstefader. Hun var forud Moder til 2 Sønner.

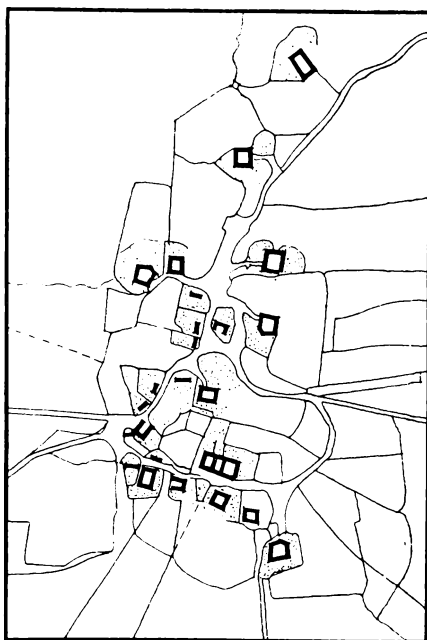
Om Jakob Andersens Liv og Færden ved vi næsten intet, kun hvad vi kan slutte os til. Som anført foran tjente han i sine yngre Dage hos forskellige Gårdmænd i Trunderup, der nævnes (i Lægdsrullerne): Casten Knudsen, hvor han tjente 1757 (∴ Trunderupgd.), hos Knud Nielsen tjente han 1754. 1755 er han hos Knud Hansen, og 1759–60 tjente han Rasmus Jensen i Kildemosegård (nuværende Jens Hansens Bedstefader), muligen har han tjent her, til han 1763 blev gift. Dette, at han i flere År havde Tjeneste hos Gårdmændene i samme By, lader formode, at han har været en ret flink Karl, og da Herskabet lod ham få en af Byens største Gårde i Fæste, må vi antage, at han også har været vel anset og endelig, at gamle Niels Nielsen afstod denne Gård til ham „af Skrøbelighed og af Kjærlighed til Konen med små Børn“, tyder på, at han har været anset for et godt og rettænkende Menneske. Hvem „Konen med små Børn“ har været, findes ikke noteret, men det må jo antages, at det var hans

første Kone, Ane Margrete Rasmusdatter, der jo var Enke og havde to små Sønner. Hun var selvfølgelig ikke i Niels Niensens Gård, da han jo levede og drev Gården, til han afstod den til Jakob Andersen, men hvor hun indtil da har været, ved vi ikke. Denne Niels Nielsen døde d. 18. Maj 1764, altså Året efter at Jakob Andersen havde overtaget hans Gård i Fæste.

[1908]

JENS JAKOBSEN

Denne Mand, Farfader, er født i Gården Matrnr. 4 (Niels Knudsens) i Trunderup, en af Byens største Gårde, som hans Fader, Jakob Andersen, da havde i Fæste under Egeskov. Moderen hed Anne Mar-

Kort over Trunderup By 1787

Jakob Andersens Gaard var den midterste af den Trillinggaard, der ses i Byens sydlige Del-egnet af Aage Frydendahl efter S. Thorenfelds Udsiftningskort. Fra „Kværndrup Sogn”

grete Rasmusdatter. Hans Fødselsdag kjenner vi ikke, men den falder først i Oktober 1764 og skønnes deraf, at han blev kristnet d. 7. Oktober d. Å., båret af Hans Matzens Hustru. Han har da efter hin Tids almindelige (overtroiske) Skik, kun været få Dage gammel. Moderen døde omtrent en Måned efter hans Fødsel (se foran), og han fik meget snart Stedmoder, Mette Kristoffersdatter, der kom til at opdrage ham sammen med en hel Række Halvbrødre, hun blev Moder til. Han var fra Fødselen stavnsbundet, hvorfor han da også i sine yngre År tjente som „Karl“ i sin

Hjemstavn. Da Trunderup By udskiftedes 1796—97, tjente han som Avlskarl hos en Enke der i Byen, og kom derved til at „gå med som Mand“ ved Forretningen. Dette bidrog meget til, at han senere vidste forskellige Enkeltheder at berette om denne Udskiftning, som han havde iagttaget på så nært Hold.

Jens Jakobsen var en middelhøj Mand af rank, men ikke svær Bygning, og såvidt det fra Alderdommen kan skjønnes, har han været en ganske smuk Mand. Han holdt meget af at handle (en Egenskab, der absolut ikke ligger for nogen af hans Efterkommere), dels med Egetræ, som han købte, tildels underhånds, i Omegnens Skove, han har således afsluttet adskillige Handeler med den gamle Greve Holck på Fjellebro personlig, samme Greve (Bedstefader til ham, der solgte Gården til Greven på Egeskov for nogle År siden) var forøvrigt noget af en Original, som det morede at drive Omgang med Bønderne, især i Rudme — dels handlede han med Heste og endelig stundom også med Jordejendomme. Handelen bragte ham dog kun ringe Fordel, thi endskjönt han var snarrådig og klog nok, lod han sig dog stundom overliste, idet han ikke erindrede sig, at andre kunde være Kjæltringer, når han selv var ærlig. Således ved vi, at han blev vældig snydt af den samtidige Niels Møllegård (N. Rasmussen i Møllegården), idet de opkjøbte Egetræ i Forening, lod det save til Tømmer for at levere det, især til Højby, hvor en Ildebrand havde ødelagt flere Gårde. Da Jens Jakobsen en Dag ser sig for, havde N. Møllegård solgt det savede Tømmer og stukket Pengene til sig, og Jens Jakobsen måtte ligefuldt betale, i det mindste sin Part af, Egestammerne.

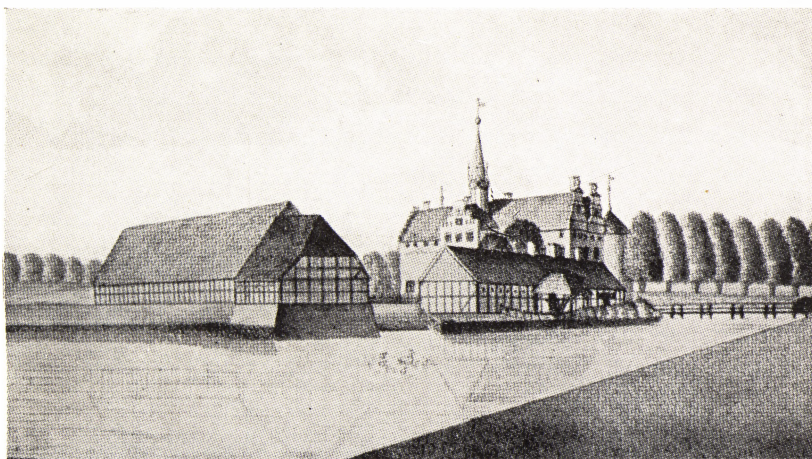
Uagtet han ikke engang kunde skrive sit Navn, men måtte nøjes med at tegne sit Bomærke, I I S, og naturligvis heller ikke kunde læse Skrift, kunde han dog stundom optræde som en Slags Sagfører over for Herskabet paa sine egne og Standsfællers Vegne. Således engang angående noget Hovarbejde, som Bønderne fandt uretfærdigt. En anden Gang var han og en Del andre Bønder kaldt ned til Amtmand Schumacher, der boede på Beierholm ved Vesterskjer-

ninge, fordi de havde nægtet at pløje og så en øde Gård. En Bøde var dem vis for denne Forseelse, men Jens Jakobsen og et Par modige Mænd til fik Ridefogden trængt hen i en Krog af Venteværelset og sagde truende: „Byd os ikke 3 Mark!“

Det var nemlig æreløst at blive dømt som „Tremarksmand“. Dette slap de også for, og det på en langt lempeligere Måde end de ventede. Amtmand Schumacher var nemlig i sit Forhold til Bønderne en prægtig gammel Herre, hvad der nu tilfulde viste sig. Han kom nemlig lidt efter ud til Bønderne og forklarede dem, at de ikke kunde slippe for Bøde, hvad de forresten vidste forud, „men“, føjede den gamle til, „sig, I vil betale, men sig ikke hvornår!“ Og da de så lidt efter blev kaldt ind på Kontoret, tog Amtmanden uden videre Ordet og sagde, at en Bøde skulde de give, og spurgte: „Hvormeget vil I give? Vil I give hver 8 Sk.“ (8 Skilling = 16 Øre). Jo, det var de straks villige til alle Mand, og Amtmanden vendte sig da med det samme om til Ridefogden (vistnok Brechling) og sagde: „Ja, men de Bønder er jo slet ikke så gjenstridige, Ridefoged!“ Dermed var Sagen endt, om de 8 Skilling nogensinde blev betalt, melder Historien intet om, det har i hvert Fald ikke været lige straks, da Bønderne klogelig fulgte Amtmandens Råd om ikke at sige, hvornår de vilde betale.

Et Eksempel på Jens Jakobsens Snarrådighed skal her medtages:

Forholdene var således på Egeskov Gods endnu i det 19. Århundredes Begyndelse, at Bønderne på deres Marker og Skovmål måtte hugge Underskov til Gjærdsel m. v. samt Elle, derimod var det forbudt at hugge Ege og Bøge uden særlig Tilladelse. Herimod forså Jens Jakobsen sig, idet han på den Del af hans Jordlod, der lå nærmest Gultved Grund, havde hugget en Del unge Ege- og Bøgetræer, der stod ham i Vejen ved Jordens Drift. Herom fik Herskabet Nys — den gamle Gehejmerådinde — og hun sendte sin tyske Skytte, Heinrich Tvisselmann, der skulde være indkaldt netop for at passe Forstvæsenet på Godset, ud for at se på, hvad Skade der var gjort. Nu vilde Tilfældet, at da Skytten kommer gående ad Landevejen mellem Kværndrup og Trunderup, træffer han ved „Lillemarksvejen“

Egeskov Ladegaard og Slot

Saaledes laa Bygningerne endnu i Jens Jakobsens Tid. Efter Danske Atlas

på Jens Jakobsen, der kom kjørende omme fra Falde Mølle, og han kom da til at kjøre med ham, skjøndt han ikke kjendte ham. Twisselmann begynder nu på sit halve Tysk at fortælle om en Mand i Trunderup, der hug af Eg und Bøg po den Tyk und po den Tyk, og så viste han på Arme og Ben som Målestok. Jens Jakobsen forstod straks, at det var ham, Talen var om, han holdt derfor stille og sagde på en bydende og bestemt Måde til Tyskeren: „Stå af straks!“ Twisselmann forstod i Øjeblikket ikke andet, end at han som snarest måtte af Vognen, og den anden pidskede nu på Hestene til Trunderup, hvor han havde et Par Savmænd i Arbejde på en Gadeplads ved Hans Jørgensens Gård, dem tog han med sig, måske med flere, og de fik nu hurtigt de fældede Træer ført over Markskellet og ind på Gultved Grund, der alt den Gang tilhørte jordegne Bønder. Skytten fandt altså ikke den ulovlige Skovhugst, men Sagen var ikke dermed endt, Jens Jakobsen måtte for Retten tiltalt for ulovlig Skovhugst. Under Sagen var han snild nok til at få fremsat en Beskyldning mod Herskabet for, at man uden Hjemmel årlig afkrævede ham 10 Pund Ydesmør (Landgildesmør). Da Dommeren havde undersøgt hans Fæstebrev, udbrød han: „Hvad vil han betale det for, han ikke er

pligtig?“ Jens Jakobsen fik rimeligvis en Mulkt for sin ulovlige Skovhugst, men slap så også for Fremtiden for at levere de 10 Pund Smør.

Endnu engang fik Jens Jakobsen Brug for sin Snildhed i Anledning af hans omtalte Skovhugst. Han søgte nemlig Gehejmerådinden for at få noget Tømmer til Istandsættelse af sin skrøbelige Staldbygning, han fremførte sin Anmodning for den „blinde Jomfru“, som altid var om Fruen, og altid på dennes Vegne talte med Bønderne i Forhallen, og det var almindeligt antaget, at Fruen selv lyttede til Samtalen, idet hun stod inden for Døren. Jens Jakobsen fik Afslag, idet hun bemærkede: „Det er jo ham, der hugger både Ege og Bøge af.“ „Nej, lille Jomfru,“ skyndte Jens Jakobsen sig at sige, „ude i Skoven (Bleget), hvor jeg kan se, det er til Gehejmerådindens Nytte og Fornøjelse, der freder jeg både Ege og Bøge!“ „Gjør han det, min gode Mand, ja, så skal jeg min Tro gå ind igjen,“ sagde den Blinde, og et Øjeblik efter kom hun igjen med Løfte om det nødvendige Tømmer. „Da skulde da også“ — og så bandte hans Nabo Niels Knudsen, så det lugtede — „kan du få Tømmer, og vi andre kan aldrig få en Pind.“ Sagen var, at den gamle Frue var meget nænsom over sine Skove, og kun lod fælde, hvad der var uomgængeligt nødvendigt.

Mod i rent legemlig Henseende manglede han ikke. Vel ved vi intet om, at han nogensinde har været i Slagsmål, skjøndt sligt i hans Dage var kedeligt almindeligt, men vi ved, at da en Ufredsmand engang brød ind i hans Stue ved Nattetider, sprang han hurtigt ud af sin Seng og stående i den bare Skjorte gav han sig øjeblikkeligt til at bakse den Fremmede ud, hvilket dog nok også lykkedes, mulig ved tililendes Hjælp.

Hans Halvbroder, den skikkelige Peder Jakobsen, der sad inde med Nabogården (Gårdene var sammenbyggede med en tredie og lå omtrent midt i Byen), kunde i Hidsighed nær engang have fået samme Medfart, som ovennævnte Indbrudsmand. De nærmere Omstændigheder var nok omtrent følgende: En Aften var Bymændene samlede på Kroen, i Tangens Gård, og den før nævnte Niels Mølle-

Egeskov Slot

Efter Danske Herregaardshaver

rd sad som Byens mægtigste Mand for Bordenden, og var da ikke for at skose Jens Jakobsen, der sad ved nederste Bordende, og be- yldte ham for et eller andet uhæderligt. Dette indtraf nogen Tid er, at den foran omtalte Egetræshandel var sket, og Jens Jakobsen jser sig da sindigt op, går tæt hen til Niels Møllegård og sagde øjlydt, idet han slog sin knyttede Hånd i Bordet foran ham: „Du al være en Kjeltring for alle de Trunderup Mænd, til du beviser n Tale, men så heller ikke længere!“ Dermed gik han, og nu bag er gjorde Niels Møllegård et farligt Væsen af alle de Ulykker, han de skaffe over Jens Jakobsens Hoved for denne Fornærmelse. Peder

Jakobsen, der hørte på alt dette, blev nu bange på Broderens Vegne, og gik næste Dags Morgen endogså i Forbøn for ham hos den mægtige Mand, han undskyldte ham med, at han var fuld o. s. v. Niels Møllegård lovede da også at lade Sagen bero, når Jens Jakobsen vilde komme og bede om Forladelse. Med denne Besked mødte Peder Jakobsen nu vel tilmode hos Broderen, men fik at mærke, han var gået galt i Byen, thi Jens Jakobsen foer op, brugte hårde Ord mod Broderen, og var måske ikke langt fra at smide ham ud. Det viste sig imidlertid, at Niels Møllegård ikke dristede sig til at gjøre noget ved Jens Jakobsen, den hårde Medfart, han havde truet med, mærkede han aldrig noget til. Ja Formodningen er endogså for, at Niels Møllegård bed Kjeltringnavnet i sig.

Hvormeget end Jens Jakobsen handlede og tumlede omkring i Verden, så var og blev han alle Dage en fattig Mand, men det, der kaster et smukt Lys over hans Liv, trods alle hans Fejlgreb, var hans absolutte Ærlighed og Redelighed. Han stod endogså engang i Begreb med at sælge deres eneste Sengeklæder på en Auktion i Kværndrup, for at kunne betale nogle Penge, han var skyldig. Farmoder græd over sine Dyner, og såvidt det erindres, blev de heller ikke bragt til Auktionen.

Endnu som gammel Mand skyldte han lidt Penge til Fætteren Rasmus Jensen, dem betalte Fader, og da han meddelte Jens Jakobsen, at nu var Gjælden betalt, så udbrød den Gamle: „Det er godt, min Søn, nu kan jeg dog ligge som en ærlig Mand i min Grav!“

Egentlig drikfædlig var Jens Jakobsen ikke, men dette udelukker langtfra, at han nu og da, som næsten alle andre i de Dage, fik en Tår over Tørsten, og når det skete, synes han altid at have været i Perlehumør, og lavede således aldrig Spektakel og Ustyr hjemme.

Som gammel Mand var han ingenlunde blind for de nyere Fremskridts Betydning for Landbruget. Da Sønnerne begyndte at mærgle, så han fornøjet til, stak i Mærgelklumperne med sin Kæp og sagde: „Det er noget dejligt noget det!“ Han fik at se, hvor godt Korn og Græs trivedes derefter.

Da Jens Jensen, Sønnen, engang sagde til ham: „Må vi ikke få en støbt Plov, Faer?“ så troede han nok, det gik lovligt vidt: „Hm, en støbt R . .!“ sagde han, og så gik han sin Vej. Men Svingplovene var jo kommet i Brug, og de fik da også en sådan anskaffet, og da den Gamle så, at to Heste gik ligeså let med den, som fire gik med en af de gamle Hjulpløve, blev han helt glad ved det, og vilde endogså prøve at pløje. Men den Prøve faldt ikke ubetinget heldigt ud, thi Sønnen havde begyndt at pløje på tværs af de gamle Rygge og Rene, og når Ploven gik over en af disse sidste, vilde den løbe oven af, balke, og da Jens Jakobsen så dette, fulgte Hånden den gamle Vane at trykke ned på Handvedene (Styrene) i Stedet for at løfte op. Ved denne forkerte Manøvre foer Ploven hurtigt helt oven ud af Furen, og den Gamle slængte den ærgerligt fra sig med de Ord: „Å, det Skidt!“

Om Anne Jensdatter, Farmor, ved vi ikke meget, hun var en mild gammel Bedstemoder, som jevnligt mente, vi Børn led Uret eller Mangel, og vi søgte gjerne ud til hende, når der var noget i Vejen på en eller anden Måde.

Da Morfader engang havde forledt mig til at drikke en Snaps Solbærbrændevin, blev jeg selvfølgelig halvfuld og dårligt tilpas, jeg luskede da ud til Farmor, der troede, jeg var syg, og desårsag puttede mig i Seng, hvor jeg snart kom mig.

Hvordan så Farmor ud? Hun havde et godlidende, men ikke just fint Ansigt. I sine ældre År var hun sammensunken og kroget, sagtens som Følge af de mange Fødsler, og hun døde 72 År gl. d. 8. December 1852.

Farfader blev 91 År, han døde 6. November 1855.

Jens Jakobsen synes ikke at have taget Del i den folkelige Vækkelse, der indtraf i hans høje Alderdom, ligesålidt som den religiøse Vækkelse, der i hans Dage gik over Fyn, og som gav sig kjendelige Udslag også i Trunderup By, har berørt ham. Hans Nabo, Hans Rasmussen, var en vakt Kristen, og om de end holdt godt Naboskab, synes nogen Vekselvirkning imellem dem i denne Henseende ikke at

have fundet Sted. Men heller ikke nogen fjendtlig Holdning over for folkelig og kirkelig Bevægelse har han lagt for Dagen. Han fandt sig roligt i, at Sønnen Jens Jensen tog Del i den politiske Bevægelse, og endogså, endnu mens han levede, blev valgt til Rigsdagsmand, ligesom han også godt vidste, at både Sønnen og Svigerdatteren stod i Forbindelse med Skolemanden Christen Kold, der i de Dage var kommen til Ryslinge, uden at han gjorde Bemærkninger derover, ganske vist var han den Gang gammel — nær de Halvfems — men han var ikke åndeligt svækket, endskjøndt han den Gang mest var sengelig-gende uden egentlig at være syg. Han kunde, når gamle Venner fra Byen så ind til ham, alt som han lå i Sengen, med stort Liv fortælle om de Tildragelser, han i sit lange Liv havde været Vidne til eller deltaget i. Ja så livligt kunde hans Tanker arbejde med det forbi-gangne, at man kunde se ham tage Piben af Munden — han vilde gjerne ryge en Pibe, som han lå — og halvhøjt gjentage sådanne Ordskifter, som han i sin Tid havde taget Del i. Selv har jeg været Vidne til sådanne Udslag af hans livlige Fantasi, men desværre var jeg for grøn til at kunne opfatte noget af Betydning af sådan Ene-tale. Mangt et Træk af Folkelivet for mere end 100 År siden, som nu kunde have havt den største Interesse, kunde dengang have været opsnappet, når den rette Mand havde været ved Hånden. — Å, ja! sådan går det.

[1908]

JENS JENSEN

Denne Mand fødtes d. 24. December, Juleaften, 1812, som den 7de i Rækken af Jens Jakobsens og Anne Jensdatters talrige Børne-flok. Hans Fødehem var den midterste af en Trillinggård, der lå omtrent midt i Trunderup By, ret øst for Matrnr. 4 (N. Knudsens Gd.) og lidt sydøst for den nuværende Friskole. Det var en Fæstegård under Egeskov, og Hjemmet var, som så mange Fæsteres i de Dage, meget fattigt, og den store Børneflokk kom ingenlunde til at danse på Roser i Opvæksten. Tidligt måtte Børnene ud at tjene, det ene

efter det andet, og helt pletfri slap de ikke alle gennem den rå og robuste Verden, de blev slupne ud i. Jens Jensen kom ogsaa ud at tjene, men dog kun i kortere Tid, han tjente nemlig i Kværndrup Præstegård, hvor Provst Lassen var Præst. Han var engang med at „fyre“ under Bryggerkedlen, hvor man i en Tørvekurv bar gamle Bøger og alskens gamle Papirer hen og brugte som Brændsel under Kedlen, muligen gik her nogle af de gamle Kirkebøger med i Løbet, de savnes den Dag i Dag. Kun et ganske lille Hefte i gult Omslag med sorte Stjerner, som han opdagede indeholdt ubeskrevne Blade, ragede han med en Kæp ud fra Ilden og gemte. Senere brugte han Heftet som Noteringsbog for Familiebegivenheder, og det opbevares endnu.

Længe blev han dog ikke i Præstegården, thi da han var lidt over 15 År, kom hans Fader til Skade ved uheldig Kjørsel, så han i længere Tid ikke kunde passe sin Bedrift. (Såvidt erindres, var det nede ved Trolleborg, han væltede med Vognen og forslog sig så voldsomt, at han som livløs blev båret ind i det nærmeste Hus.) Og Jens Jensen måtte nu, som den ældste af Sønnerne, hjem og passe Gården, hvilket han vedblev med i det næste Par Menneskealdre.

Hjemmet var som sagt fattigt, og kun langsomt kom det på Fode. Jens Jensen sov i Karlekammeret, der i de gamle Bindingsværksbygninger var så utæt, at han undertiden om Morgenen måtte ryste den indfygede Sne af sine Klæder, før han tog dem på, og så var det endda kun et Par Lærredsbenklæder, han fik på, Underbeklædning var en ukjendt Overdådighed, men rask foer han ud, skar Hakkelse med Håndkiste eller „tarsk“, til han fik Varmen.

Kosten stod i Forhold dertil: Øllebrød om Morgenen med Mælk på, når man da havde den, ellers yderligere fortyndet med koldt Øl, derefter et lille Stykke stegt, røget Flæsk og „Dypbrød“, d. v. s. Brødstumper dyppet i det varme Fedt på Panden, men man havde kun Råd til at dyppe det på en Side: „I kan sagtens, Børn,“ sagde han til os, „I kan dyppe Brødet i helt over Hovedet!“ d. v. s. dyppe det så dybt i Fedtet, at dette slog sammen over Brødstykket. Til Middag

Vandgrød, da man ikke altid havde Mælk, Kål kogt på Flæsk, Vandvælling o. s. v., også – undtagen Kålen – med stegt Flæsk som Eftermad. Til Mellemmad Fedtebrød, med eller helst uden Pålæg. Når man skulde „til Hove“ – på Hovarbejde – skulde Maden helst være lidt bedre, stundom måtte man dog nøjes med en mager Pandekage som Pålæg, dette gik især an til Børnenes Skolemad. – Kaffe – Å, nej, snak ikke om den, og The, Thevand, som man kaldte det, var også en sjælden Vare. (Man har fortalt, at gamle Bønder undertiden lavede sig The af unge Hvidtjørnblade eller af Blomsten af den „Hulkravede Kodriver“). Om Aftenen var Mælk og Grød, eller Øl og Grød en stående Ret, ligesom Øllebrødet om Morgen. Dog blev Kartofler mere og mere almindelige, de blev kogte, pillede – når de da ikke var helt ny – og dyppede i Meldyppelse, stundom så sparsomt, at Salt var den meste „Dyppelse“.

Jens Jensen var altså kun meget ung, da han blev Karl i Gården, og som sådan måtte han forrette det pålagte Hoveri, hvad der selvfølgelig kunde være strengt nok for så ung en Knegt, al den Stund han hverken var stor eller stærkt bygget. Værst var det i Slet og Høst, da man altid på Hovmarken arbejdede om Kap og tilmed under Ladefogdens Opsyn. Han har selv tidt fortalt, hvilken udmærket Hjælp han havde i en ganske fortrinlig Le, der til enhver Tid skar som en Ragekniv. „Kan du blive sådan ved, Lille, så er det godt!“ sagde Ladefogden, da han så, hvor flinkt og godt han brugte sin Le. Senere, da han blev voksen, gik han om Kap med de bedste Høstere på Hovmarken, som sine hårdeste Konkurrenter om den Ære at komme først til Enden nævnte han altid Mads Ladefoged, der tjente hos Per Stokholm i Trunderup, Hans Nielsen, der senere boede i Ravndrup Vænge, og Mads Banke, senere Gårdmand i Trunderup, alle raske og stærkere Karle end ham selv.

Ja, andre Folk har endogså moret dem over hans Færdighed i at bruge en Le: „Han kunde jo hugge Store Rasmus ud!“ sagde man, og vist er det, at når han arbejdede sammen med denne Kæmpe, fandtes der neppe to Mand til i den samme Rode, der kunde fravryste

dem Æren af at være de første færdige med deres Hovlod. (For at forstå dette nogenlunde rigtigt, må det erindres, at en Rode, udtalt „Roe“, bestod af 8 Helgårde, eller dobbelt såmange Halvgårde, hver Helgård sendte stadig 2 Mand til Hovarbejde og Halvgårdene hver en, og mens en Helgård drev en „Hovlod“ ene, var der to Halvgårde om en Lod. En Hovlod på Egeskov var ca. 2 Tdr. Land.) — Når der var stærktvokset, „svært“, Korn, kneb det vel for Jens Jensen at holde Skridt med Rasmus, men hvor det var mindre svært, spillede Kræfterne ikke så stor en Rolle, og der kunde han sagtens klare sig. En Dag de var mødt til Høstarbejde, sagde Store Rasmus i Spøg til Ladefogden: „I Dag skal jeg „lunke“ den gamles Bukser!“ Han kaldte Jens Jensen „den gamle“, da han var lidt ældre end han selv, og det var svært Korn, de skulde høste. Længere hen på Dagen spurgte Ladefogden Rasmus: „Nå, hvordan går det?“ „Jeg kan — som han kunde bande — aldrig få en Dråbe af ham,“ svarede Rasmus. Dette morede det altid Jens Jensen at fortælle: „Det var svært Korn, men jeg passede på!“

Det morede ham også at fortælle, hvorledes han engang fik let Spil med at komme først til Enden med den første Skår, hvilket ellers langt fra var nogen let Sag for ham. Af hans tre hårde Medbejlere var han først fri for Mads Banke, hvis Hovlod gik i en hel anden Retning, og af de to andre havde Hans Nielsen det Uheld, at han rev sit Mejetøj i Stykker, da han var kommen et Stykke frem, og blev derved standset. Nu var der kun Mads Ladefoged tilbage at kappes med, og han havde overilet sig, så Vejret gik fra ham, derfor kom han bagefter. Vi kan forstå, at de alle satte fuld Kraft på, og Jens Jensen har da også fortalt, hvorledes han lukkede Øjnene, hver Gang han hug til, for desto bedre at samle Kraften om selve Hugget.

At Jens Jensen helst fortalte sådanne Hoverihistorier, hvori han havde spillet en heldig Rolle, må vi holde ham tilgode, men både til at gjøre sin Le i Stand og til at bruge den var han en Mester, hvad vi har hørt hans Samtidige indrømme, og vi, hans Lærlinge, kan bekræfte det, så det var ikke lutter Pral, han gav tilbedste.

Han var en håndsnild Mand, der ikke alene selv lavede det „Mejetøj“, han brugte, og „harvede“ sin Le, men han „lempede“ også allehånde andre Håndredskaber, som man i hans Dage brugte af Træ. Især brugte han med stor Færdighed den såkaldte „Spånkniiv“, også kaldet „Båndkniiv“ eller spotvis også kaldet en „Bondehøvl“, hvilket var af stor Betydning, da man i hine Tider savnede Pudsemidler som Fil og Sandpapir, man kunde skrabe lidt på et Skaft med et Stykke Glas, og når det kom højt gnide det efter med et Par Stilke „Skavgræs“, men Spånkniiven var absolut Hovedværktøjet for ham som for alle andre.

Da han som ung Mand (i 1830erne) fik de da fremkomne Svingplove at se, fik han jo Lyst til en sådan, da den åbenbart havde Fortrin for de gamle Hjulplove, men der var ikke Råd til at anskaffe den. Men hvordan det end gik, fik han, som foran fortalt, dog købt en støbt Underplov, og lavede så selv „Trætojet“ dertil. Ligeledes lavede han selv Høsthaver o. s. v.

Ved alle disse Huggehusarbejder, der i egentligst Forstand var Husflidsarbejder, fik han, som såmange andre, en praktisk Færdighed i Træets Opkløvning og Ophugning og Kjendskab til dets rette Behandling og Anvendelse, som vor Tids Ungdom i høj Grad savner, den kjender ikke et dårligt Stykke Materiale fra et godt, og er ikke i Stand til at foretage selv den mindste Istandsættelse af et Redskab, denne Ungdom, å ja, går jo omkring med 5 Tommelfingre på hver Hånd, og dette trods al Gymnastik og Legemsøvelser, der foregøgler os snilde og smukke Karle, men som ikke er i Stand til at hjælpe sig selv i en snæver Vending, de går hellere med Støvler til Hverdagsbrug, det er lettere, men hvad hjalp et Par Træsko dem? de kan ikke engang holde dem i Orden ved egen Hjælp, og Støvler ser dog flottere ud. Jens Jensen og hans Samtidige blev håndsnilde, og dermed også tænksomme, dette gav de gamle Mænd et herligt Tidsfordriv, når de ikke længere kunde tage Del i det strengere Arbejde, vi har set dem arbejde med allehånde nyttige Småting, lige fra Strikkepinde og Træskeer til Skovle og Grebe, nu omstunder køber man det, det er nem-

mere, men absolut ikke udviklende. Nu står den unge Mand ret som en Dr. Hjælpeløs over for en brækket „Forkestage“, de gamle vidste straks Råd derfor.

Og langtfra må man derfor tro og tænke, at de gamle var træge og tunge Karle, å, nej, vi har set Jens Jensen og hans Samtidige dandse så let og regelbundet smukt som nogen. Ja, Jens Jensen og hans Broder Jakob de var, sagde en af deres Jevnlige, så lette til at dandse som Katte. Heller ikke andre Legemsøvelser var dem fremmede, thi ved det meget Samlingsarbejde, de tidligere havde ved Hoveri, Vejarbejde o. s. v., var der idelig Lejlighed til Kappestrid, som Højde- og Længdespring, Jens Jensen har gjort Længdespring på 6 Alen, hvilket må kaldes anstændigt af en Mand, der umiddelbart før og efter gik i strengt Arbejde. Jeg har set ham engang blive trukket af en bissende Ko, som han ikke kunde holde ved Tøjret, ind over Gården, hvor han i den rasende Fart kun havde Valget imellem at slippe Dyret eller springe over en Tostol, der stod ham i Vejen. Han udførte Springet, halvanden Alen i Højden, med Træsko på og på den hårde Stenbro, over den væmmelige Forhindring, uden i mindste Måde at snuble. Jeg gad set dem nu om Dage med hvide Gymnastiksko og Belte med Broderi om Livet gjøre ham det efter.

Når han i flere År i Trediverne og Fyrernerne med en Drengs Hjælp, stundom også med Hjælp af en af hans Brødre, senere med en Tjenestekarl, skulde forrette Hoveriet, mærgle Jorden, rydde Skovrenene og bryde Stenene op samt udgrøfte Marken, vil det være forståeligt, at det ikke var Letkarlsarbejde, han udførte på Gården, og Sporene deraf findes da også endnu. Dræningen kom først mange År efter.

Gården var dengang på omtrent 50 Tdr. Ld., en Halvgård, Bygningerne lå noget fjernede fra Jorden, idet den såkaldte Oplod lå ud ad Nørremose til og kun oppe ved Byen havde en Bredde af 12 Alen, den begyndte umiddelbart nord for Kildemosegårdens nuværende Have og gik ud til Gultved Jorder. Foruden denne Oplod hørte til Gården en Udplod ude på Dong på ca. 10 Tdr. Land og en Englod ved Vandløbet mellem Kværndrup og Trunderup vest for

Landevejen og Spange Bro, her var vel henved 3 Tdr. Land, hertil kommer endvidere Part i Ikjærsmosen og Byggeplads med Have midt i Byen. Denne spredte Beliggenhed af Gårdens Arealer, der skyldes den uheldige Udskiftning (Jens Jensen fortalte, at Bønderne fik for meget at sige ved Udskiftningen, og de forlangte f. Eks., at alle vilde have Part i Vestermarken, ∴ Byens bedste Jord, og netop derfor fik hver Gård sit Tilliggende på flere Steder), gjorde selvfølgelig Gårdens Drift besværligere, men også Jorden på Dong blev mærklet, skønt den lå næsten en halv Mil fra Gården.

Jens Jensen begyndte også at brakke Jorden såvelsom at efterårspøje den, men den første Gang, han forsøgte at så noget af Vårkornet uden at pløje Jorden, turde han dog ikke tale om dette Forsøg til Bymændene for ikke at blive udlet for slige „Narrestregers“ Skyld. Det gik dog ganske godt, uagtet han endnu dengang ingen „Rispharve“, d. v. s. „Svenskharve“, havde til at løse Jordskorpen med.

Ligeledes begyndte han med Held at „lægge“ Kartofler i Marken, hidtil havde man troet, at de kun kunde gro i Haverne.

Andre store Arbejder forestod ham nu: Gårdens Ombygning.

[23/2 1908]

FÆSTEVÆSEN

Da Bedstefaders, Jens Jakobsens, Gård i Trunderup omkring ved 1840 var bleven meget brøstfældig, henvendte han sig til daværende Godsforvalter Anders Wognsen på Egeskov (han beboede dengang Fallegård ved Kværndrup) for på en eller anden Måde at få Herskabets Hjælp til de nødvendige Nybygninger. „Ja, jeg ved nok, det er skidt med dig, Jens Jakobsen,“ sagde Forvalteren, „du skal skrive til Greven selv.“ (Grev Preben Bille Brahe på Hvedholm).

Jens Jakobsen fik Degnen, den gamle Peder Knudsen, til at skrive for sig til Greven, og fik da det Svar, at han kunde få Tømmer og en Del Sten, samt 100 Rigsdaler til Hjælp. (Herremændene havde

formentlig selv en Godtgjørelse på 100 Rdl. for hver Fæstegård, de lod udflytte). — „Det kan han ikke, han er gammel,“ sagde Forvalteren, da han fik at vide, hvilken Besked han havde fået, „kør hen og tal med Greven selv, han får ikke mindre, end han har.“ Så kørte Jens Jakobsen og Sønnen Jens Jensen hen til Hvedholm for at tale personlig med Greven og se, om der kunde opnås mere, end han havde givet Løfte om. Da Jens Jakobsen kom ind til Greven, sagde han straks: „Jeg takker Greven for det Tilbud, han har givet mig på Tømmer og Sten.“ „Det er også et godt Tilbud, du,“ afbrød Greven ham. „Men,“ vedblev Jens Jakobsen, „jeg tror ikke, jeg kan klare mig med det, jeg er jo en gammel Mand.“ „Å, han kan jo bygge lidt i År og noget mere til næste År,“ sagde Greven. „Det går vist ikke an at bygge en enlig Længe ude på Marken,“ mente Jens Jakobsen, „det skal helst bygges omtrent på engang, men jeg har en voksen Søn, må han få Gården i Fæste, så kunde han jo bygge for Fæstet.“ „Din Søn må få Gården, du,“ sagde Greven, „men jeg vil pinte have Fæste af den, Farvel.“ Dermed var Jens Jakobsen nødt til at fjerne sig, thi dette „Farvel“ var en uigjenkaldelig Afslutning på en Samtale fra Grevens Side.

Jens Jakobsen berettede nu Forvalteren Udfaldet af deres Rejse og klagede sig derover, og Wognsen lovede da, at når han nu på Mandag kom til Hvedholm (han var der i Reglen hveranden Mandag) så vilde han tale med Greven om Sagen, „og så kan Jens jo høre ned til mig en af Dagene.“ Jens Jensen søgte så en Dag Forvalteren, og traf ham på Skrivestuen (Kontoret), hvor Forvalteren fandt en lille Seddel, blot en Lap Papir, ud mellem Papirerne, hvor der stod, at han måtte få 1200 Al. Tømmer og en Del Sten, og så skulde han flytte Gården ud på Marken og bygge i Stedet for at give Fæste. „Det er nu forlidt,“ sagde Forvalteren, „men begynd kun med Stuehuset i År, og tag Ladebygningerne ad Åre.“ Tømmeret var til 6 Sk. Alen.

I Mølledammen ved Falle stod en Del store Ege, og deraf skulde Jens Jensen have Tømmeret, men uagtet Wognsen åbenbart var ham gunstig stemt, turde han dog ikke idelig løbe ham på Dørene, og

ventede af den Grund så længe med at spørge om Tømmeret, at Forvalteren var bleven gnaven over, at han ikke fik det hentet. Da Jens Jensen hørte dette, skyndte han sig til Wognsen en Lørdag Morgen, og fik Besked om, at Jens Skovfoged kunde anvise ham det, „men,“ føjede Forvalteren til, „jeg vil ikke have jer til at køre der hele Sommeren.“ (Det var på egen Græsbund). Han søgte nu Skovfogden op, men denne kunde ikke komme straks, da han havde Hovfolk på Arbejde i Skoven, men efter nogen Snakken sagde Skovfogden: „Hvornår kan du være der med Vognen?“ Et Klokkeslet blev aftalt, og der mødtes de, endskjøndt nogle af Jens Jensens Heste måtte hentes på Dong, og så var Plagen endda bleven halt, så han og hans Broder Jakob måtte kjøre med kun et Par Heste. Lørdag Aften, da de kjørte hjem med det næstsidste Læs, mødte de Forvalteren på Lillemarksvejen, da han kom fra Egeskov, og da var han i bedre Humør, da han kunde se, de hængte i. „Ja,“ sagde Jens Jensen „nu er der kun et Læs til, og det skal jeg hente i Morgen tidlig.“ Dermed var Forvalteren vel tilfreds.

Stuehuset til den ny Gård blev så bygget den Sommer — 1840 — og Året efter den vesten og sønden Længe.

Da han derefter kom og fik sin Regning på Tømmeret, var denne jo temmelig stor, og Wognsen spurgte da: „Har Jens alle de Penge?“ „Ja, jeg har nok Pengene, men jeg har måttet låne en Del af dem.“ „Rejs ned til Greven og prøv på at få noget Afslag,“ sagde Forvalteren. Dette Råd fulgte Jens Jensen og havde efter Forvalterens Tilskyndelse taget „en Mand med“, i dette Tilfælde var naturligvis hans Svigerfader, Hans Jørgensen i Trunderup, den, som efter Forvalterens Mening var nærmest til det. De kom da også ind til Greven, og Hans Jørgensen begyndte straks, at det var den halve Gårdmand i Trunderup, der skulde bygge for Fæstet, men Regningen, han havde fået, var ham temmelig stor, og han vilde derfor gjerne bede om et Afslag. Greven så på Regningen og udbrød da: „Det er da også en Satans Hob Tømmer, du har fået.“ Jens Jensen tog nu Ordet og sagde: „Jeg så, da jeg havde nedbrudt den gamle Gård, at det Tømmer, der

Nørremosegaard

Efter Akvarel af Kathrine Nielsen, Datter af Kirsten Nielsen, f. Jensen

var i den, hverken var mig eller mit Herskab tjenligt at sætte i den ny, og derfor er der brugt såmeget nyt.“ „Hm!“ sagde Greven, satte sig ned og skrev på en Seddel (Regningen) og fortsatte: „Jeg vil slå 2 Sk. af på Alen, det gjør dog noget, du.“ Dermed rejste de, og havde opnået at få Tømmeret for 4 Sk. Alen — omtrent = Savlønningen.

Senere, da han skulde betale Skat, gik han til Forvalteren med denne, derimod var han ikke belavet på at betale Landgilde, som hans Fader havde været fri for, og Forvalteren sagde, at hans Fæste var regnet fra i Fjor, da de gjorde Aftalen, og at Landgilden altså var forfalden. „Men du kan jo bede Landgilden af hos Greven, han kommer til Egeskov den eller den Dag.“ Så gik Jens Jensen til Greven, en Dag han var på Egeskov, og bad om at måtte være fri for Landgilde dette første År, for Byggeriet havde kostet såmeget, at han var kommet tilbage i det. „I har jo avlet godt i År,“ sagde Greven, hvilket Jens Jensen måtte indrømme var Tilfældet. Men han forklarede nu Greven, at han gjerne vilde have såmeget af den Gjæld, han

havde pådraget sig, „redt“ ud. „Så kan du tale med Forvalteren om det,“ sagde Greven, og det var jo alt, hvad han kunde vente. Han kom imidlertid ikke straks til at tale med Forvalteren, da denne havde Fremmede hos sig på Skrivestuen, og da han senere kom til ham, lod han straks, som han havde glemt det: „Død og Pine,“ udbød han, „ja, nu skal vi se“ — og dermed var det Landgilde betalt.

Der tilkom Forvalteren „Fogedpenge“ for hver Gård, der blev bortfæstet, sædvanligvis 10 Rdl. af hvert 100 Rigsdaler af Fæstepengene. Fader tilbød nu Forvalteren Fogedpengene, da han havde Penge med sig. „Det kan være det samme med Pengene, til Mads Banke (i Trunderup) har fæstet,“ sagde Forvalteren. Han vilde antagelig vente, fordi at Mads Bankes Fæstepenge da kunde lægges til Grund for Beregningen af Fogedpengene for dem begge, da det var Halvgårde, de begge fik. Fader ønskede imidlertid at betale Pengene straks, og Forvalteren tog da 40 Rdl., hvoraf Fader sluttede, at hans Indfæstning var beregnet til 400 Rdl. Mads Banke gav Året efter 700 Rdl., og hans Fogedpenge blev altså 70 Rdl. eller 30 Rdl. højere end Jens Jensens. Jens Jensen siger, at Forvalteren altid var ham god, uden at han egentlig ved hvorfor, men antager nærmest, at det var, fordi han altid var en rask og akkurat Hovarbejder, og fordi han altid viste, han havde Lyst og Evne til at arbejde sig fremad i sin egen Bedrift.

Mange År efter sagde Wognsen ved en given Lejlighed til Jens Jensen: „Ja, er det ikke glædeligt, Jens! da jeg kom her til Godset (1829?), var der kun 2 eller 3 af Bønderne, der kunde betale deres Skatter og Afgifter i rette Tid, og nu er der kun 3, der ikke kan betale, når de skal.“

Da Jens Jensen overtog Gården, var den så yderlig brøstfældig, at den næsten ikke var til at bo i, og da han begyndte på dens Nedbrydning, turde han end ikke lade Hestene blive i Stalden, da han frygtede, at det hele skulde ramle sammen over dem, såsnart han begyndte at arbejde i det gamle Hus. Det var den midterste af en Trillinggård, der lå midt i Trunderup By, og han kunde derfor ikke

komme til at foretage Afstivninger, da disse også skulde foretages fra Nabogårdene. Imellem Jens Jensens og den østlige Nabogård, R. Madsens, senere Jørgen Hansens, Stuehuse var der kun et Risgjærde til Skjel på Lofterne, og imellem Pige kamrene var der en klinet Lervæg.

Da Gårdens Areal ved en Magelægsforretning i 1855 blev forøget, måtte Jens Jensen af dette mere Areal betale 12 Rdl. i Fæste til Inspektøren på Hvedholm, men han fik mærkelig nok Pengene hos Wognsen.

[29 11 1903]

HOVERIAFLØSNINGEN

Det var i Begyndelsen af Tiåret 1840—50, at man begyndte at afløse Hoveriet på Egeskov imod en årlig Pengeydelse af de hoveripligtige Bønder. Denne Ydelse, „Hovningspenge“, blev fastsat til 45 Rdl. af en Helgård og halvt såmeget af en Halvgård.

Ikke så få af Bønderne var betænkelige ved at „sætte sig for“ en så stor årlig Pengeafgift ud over det, man fra tidligere Tid var vant til, men adskillige af dem indså dog også den Fordel, det vilde være for dem til Stadighed at kunne arbejde i Ro hjemme i deres egen Bedrift i Stedet for, at de ellers ideligt blev forstyrrede i denne ved Ordre til at møde til Hove. Selvfølgelig var disse Tilsigelser til Hove især til Ulempe i Høsttiden, ikke mindst i ustadigt Vejr. Da imidlertid en Del af Bønderne, som sagt, var mere ængstelige ved at gøre denne Forandring, bestemte man på Egeskov, at der hvert År kunde fritages et vist Antal af de hoveripligtige, ligemeget hvor på Godset de var bosatte, kun at deres Antal svarede til en „Rode“ = 8 Helgårde. Hele Godset omfattede 6 Roder, og det vilde altså tage 6 År efter hinanden at få hele Hoveriet afløst.

I Trunderup By, hvis hoveripligtige Bønder netop udgjorde en Rode, havde man imidlertid opfattet det således, at det skulde være en samlet Rode, der på engang skulde melde sig til Afløsning, når man skulde vente at slippe for Hoveriet, og i den Hensigt om muligt at opnå Enighed imellem Bymændene om at melde sig til Afløsning,

blev der hos Peder Stokholm, der sagtens var Oldermænd, afholdt et almindeligt Stevne tæt ind under Påske 1841, hvor man også enedes om at gå ind på den ny Ordning, at betale Hoverifriheden med Penge, og nævnte P. Stokholm blev udvalgt til at gå til Forvalteren, A. Wognsen, og melde hele Roden en af de nærmeste Dage.

Aske Onsdag¹ var der Eksamen i Kværndrup Skole, hvor Forvalter Wognsen lejlighedsvis fortalte for Hans Jørgensen i Trunderup — Jens Jensens tilkommende Svigerfader — at der endnu i dette År kunde blive 2 Bønder fri for Hoveriet, såsnart de meldte dem til ham. (Hans Jørgensen var der som Skolekommissionsmedlem, og Forvalteren var der på Grevens Vegne). Hans Jørgensen bed Mærke i denne Meddelelse, og meddelte hurtigst muligt Jens Jensen, hvad han havde fået at vide, og måske havde Forvalteren tænkt sig dette, thi de vidste godt begge, at han gjerne vilde slippe Hoveriet, og begge undte ham vel også at blive fri.

Skærtorsdag om Morgenen tidlig var Jens Jensen underrettet om Sagerens Stilling, og gik da op til sin Makker ved Hoveriet, Jørgen Hansen, de var nemlig begge Halvgårdsmænd, og måtte derfor også i Henseende til at slippe for Hoveriet, helst følges ad. Jørgen Hansen lå endnu i Sengen, da Jens Jensen kom, og da han hørte, hvad Ærinde han kom i, klæde han sig bag Øret, og klagede sig, han kunde ikke godt gå med straks, da han havde været tilstæde på det Stevne, hvor det blev vedtaget, at Byen skulde melde sig i Fællesskab. Jens Jensen derimod, som tilfældigt ikke havde været med ved Stevnet, havde desmere fri Hænder. Han sagde derfor: „Vi vil ikke liste os frem, men derimod sige til de andre Bymænd, hvordan det står sig, og at vi går og melder os. Kom du nu i Klæderne, så går vi hen til Knud Nielsen og spørger ham, om han vil med.“ Dette lod sig gjøre, mente Jørgen Hansen, og de gik da ind til Knud Nielsen, men han var ikke tilbøjelig til at gå med, og de bad ham da blot om at sige det til hans Stedfader, Niels Jørgensen, hvorefter de gik ad

¹ Gammelt Navn til Onsdag i Fastelavnsugen, men gælder her Onsdag i Paa-skeugen. *H. C. F.*

Falde til for at træffe Forvalteren der, og sørgede stadigt for, at de kunde have fornødent Forspring, om nogen fulgte efter dem. På Vejen traf de Rasmus Hansen, hvem de uden Omsvøb fortalte, hvad de gik efter. „Jeg skal gå til Alters i Dag,“ sagde Rasmus Hansen, „ellers vilde jeg have været med, men vil I nu ikke melde mig med det samme, og skal der underskrives noget i den Henseende, giver jeg jer Fuldmagt til at underskrive for mig.“

De kom nu ind til Forvalteren, der tog meget velvilligt imod dem og lovede dem fri for Hoveriet. De sagde nu også til ham, at Rasmus Hansen også gjerne vilde være fri, og at de, om det behøvedes, kunde underskrive for ham. Han blev da også fri, og Underskriften kunde de senere afgive.

Langfredag red Jens Jensen gennem Byen med en Hoppe, der skulde føres til Hingsten i Lundsgården, og Peder Stokholm kom da springende ud til ham og fortalte, at han var valgt til „på Byes Gavn“ at gå til Forvalteren og melde dem alle fri for Hoveriet, og: „det har du vel ikke noget imod?“ (Jens Jensen var jo ikke på det berørte Stevne). Nej, det havde han ikke noget imod, men han havde forresten allerede meldt sig tilligemed Jørgen Hansen og Rasmus Hansen. Peder Stokholm fik nu travlt, han vilde om Lørdagen tale med Forvalteren, men da han kom til Falde, var Forvalteren gået til Egeskov, og da Peder Stokholm kom dertil, var Wøgnsen gået til Falde, den ene af dem gik nemlig gennem Byen, mens den anden gik ad Lillemarksvejen, og derfor mødtes de ikke. Omsider nåede Peder Stokholm dog Forvalteren nede på Falde, han var da kommen ad Gangstien forbi Rugbjergshuset, hvor Per Henriksen fra Trunderup gik og pløjede for Broderen, Rasmus Henriksen. „Hvad render du efter her i Dag?“ spurgte Per Henriksen, men da han så hørte, hvad det gjaldt, udbrød han: „Det var dog skammeligt, at jeg ikke vidste det for lidt siden, for da gik Forvalteren her forbi, og så vilde jeg have meldt mig.“

Men denne Dag var Forvalteren ikke så forekommende som om Torsdagen, nu kunde der ikke flere blive fri i År, sagde han. Peder

Stokholm sagde, at han meget gjerne vilde have sit Hoveri afløst, hvis det på nogen Måde kunde lade sig gjøre. „Ja, der er en Mand i Snarup,“ sagde Forvalteren, „som det er lovet at blive fri, men så skal han melde sig i Dag, kommer han ikke, så må han slippe.“ Dermed gik Peder Stokholm. Manden fra Snarup meldte sig imidlertid ikke, og på den Måde blev Peder Stokholm altså også fri. Alle de øvrige Trunderupper blev først fri Året efter — 1842.

Fortalt af J. Jensen Juledag 1904.

[27/12 1904]

KARTOFLER

Dette nu så almindelige og yndede Fødemiddel, som tildels ved Kunst er bragt til at fremtræde i mange forskjellige Arter, hver med sit Særpræg: runde, lange, røde, hvide, gule, endogså sorte, var for 100 År siden kun kjendt her på Egnen i få Sorter, og blev kun hist og her dyrket i Haverne hos Bønderne. Jens Jensen mindes endnu, hvor sjeldne Kartoffler var i hans Barndom, men tillige hvor overordentlig frugtbare de var, så at hans Fader på en lille Plet i Haven avlede store Mængder, ligesom Kartoffelsvampen endnu dengang ikke havde begyndt at gjøre sig gjældende. En Husmandskone med sine Børn fra Kværndrup gjennemsøgte med Flid hans Faders Kartoffelplet i Haven for at finde og opsamle de enkelte Knolde, der hist og her kunde være oversete. Det var en stor Raritet. Jens Jensen mindes også, hvorledes han som Smådreng af sin Moder blev sendt hen til hendes Broder, Niels Jensen, en Gårdmand der i Byen, med nogle kogte og pillede Kartoffler indbundne i et Tørklæde. Den gamle Mand lå i Sengen, da Jens kom med Kartofflerne, og han udtrykte sin Glæde over Foræringen i de Ord: „Det var bra.“ Han spiste naturligvis de kogte Kartoffler uden nogensomhelst Tilsætning.

En ung Karl, Jens Vandmosehus, der i de Tider engang i Påsken kom i Besøg hos Hans Jørgensen (min Morfader), blev opvartet med Kartoffler, og han fandt det så mærkeligt, at der endnu om Foråret var Kartoffler tilovers til Spisning, at han udbød: „Det glemmer jeg

ikke, så længe jeg lever, at jeg har fået Kartoffler Påske Lørdag.“ Dette fandt Sted i 1820erne. End ikke Skindet vilde han spille.

Endnu i 1820—30 faldt det neppe Bønderne ind at dyrke Kartoffler i Marken, man brugte dem kun i Haverne, hvor de, som nævnt, trivedes udmærket. Man kunde tillade sig at grave en „Blok“ op tidligt på Sommeren, plukke alle de nogenlunde store Knolde af og derpå plante „Blokken“ igjen, hvorefter man senere på Året kunde grave den op igjen og da finde alle de små Kartoffler udviklede til gode Knolde.

Senere blev Kartoffeldyrkningen almindeligere, man avlede dem i Masser i Marken, men da indfandt „Sygen“ sig også, de syge Kartoffler, 3 : angrebne af Kartoffelsvampen, kaldte man „fordærvede“, og de kaldes så endnu. I Begyndelsen turde man absolut ikke gjøre nogen Anvendelse af de syge Kartoffler, men smed dem simpelt hen på Moddingen, senere gav man dem dog til Kreaturerne, hvor de ofte gjorde god Virkning, da der altid var bleven noget sundt Melstof tilbage, når de ikke havde ligget forlænge hengjemte. Det var jo også temmelig almindeligt, at man imellem de Kartoffler, man kogte til Måltiderne, fik nogle „fordærvede“ med, og man fandt da, at det indvendige, endnu sundtærvede, af en syg Knold, var meget sødt, og mange spiste dette med stor Velbehag.

Omkring ved 1850 var kogte Kartoffler med Meldyppelse en almindelig Ret til Nadver hos Bønderne, ligeså almindelig som Grød og Mælk. Man slog det kogende Vand fra Kartofflerne og heldte disse på et stort Fad eller en Sibøtte, og denne sattes da på Bordet, hvorefter enhver tog fat og „pillede“ sig såmange, som var passende til Måltidet. Dyppelsen kom nu på Bordet i et Tallerken. Den var lavet af god, sød kogt Mælk med Tilsætning af Meljevning og Salt, og så spiste man Nadver.

Tildels efter J. Jensen.

[18 2 1906]

ÆGTESKAB

Samtidig med at Jens Jensen byggede og fæstede Gården, tænkte han også på at gifte sig, og hans udkårne var en Datter af en Nabo,

Hans Jørgensen, Anne Hansdatter, født 28. December 1818, altså nogle År yngre end Jens Jensen. De holdt Bryllup d. 23. Oktober 1841 og kunde da straks flytte ind i den ny Gård ude på Marken. Som før antydet havde der tidligere været noget Uvenskab mellem de to Familier, og dette, såvelsom den Omstændighed, at Jens Jensen, endskjøndt han nu var Gårdmand, dog kun var at regne for en fattig Mand, har vistnok lavet de unge adskilligt Bryderi. Jens Jakobsen synes aldrig rigtigt at have syntes om sin Svigerdatter, men kunde nu og da komme med Udtalelser, der tydede derpå. („Jeg ved nok, at din Bedstefader ikke havde mere end tre Skjorter, da han kom til Gården!“), og Hans Jørgensen har vistnok holdt sig noget tilbage for at yde de unge virksom økonomisk Hjælp, ligesom også Moderen, Kirsten Pedersdatter, ikke altid har taget blidt på Datteren, fordi hun netop vilde have Jens Jensen. Dog bedredes Forholdet, så der senere aldrig sporedes nogen Utilfredshed.

Jens Jensen og Anne fik efterhånden en stor Børneflokk, ti ialt, hvoraf dog kun de otte nåede den voksne Alder. Vi nævner dem i Rækkefølge:

- 1) Jens, født d. 10. Marts 1842, død d. 31. December 1848.
- 2) Peder, født d. 28. August 1843, død d. 24. Oktober 1845.
- 3) Anne Kirstine, født d. 21. November 1844.
- 4) Peder, født d. 16. Januar 1846.
- 5) Hans, født d. 30. August 1847, død d. 15. Maj 1905.
- 6) Jens, født d. 4. April 1849.
- 7) Sara, født d. 26. Maj 1851.
- 8) Kirsten, født d. 25. Januar 1854.
- 9) Trine, født d. 25. April 1856, død d. 28. Februar 1882.
- 10) Karen Nielsine, født d. 18. Januar 1858.

Denne anselige Børneflokk har forhåbentlig været Kilden til megen Glæde for Forældrene, men den var også Årsag til nogen Sorg og Ængstelse, endskjøndt ingen i hele Flokken kan siges at have båret sig ravgalt eller skammeligt ad. Sorgen stammede ikke fra Børnenes

Gjøren og Laden, men fra den Ængstelse, man følte ved at få såmange vel opdragne, og i Særdeleshed var det Børnenes Skolegang og Undervisning, der tyngede, især på Moderens Sind, hun havde i sin egen Barndom lært Almueskolen at kjende på en sådan Måde, at hun nu ligefrem gruede for den.

[¹ Jens Jensen blev imidlertid opmærksom på en Afhandling af Etatsråd N. M. Spandet, hvor denne bl. a. påviste, at det var det mest naturlige, at Forældrene selv underviste deres Børn, og at Skoleloven af 29de Juli 1814, § 18, hjemlede dem Ret dertil.

Da Jens Jensen læste denne Afhandling for sin Kone, var det, som om der på en Gang blev væltet hende en Sten fra Hjertet; thi den Vej, hun og hendes Mand havde spejdet efter, var jo dermed anvist, og Hjemmeundervisningen med deres ældste Barn blev begyndt i Vinteren 1851—52.

Kold havde ved November 1851 påbegyndt en højere Bondeskole i Ryslinge, og da denne By kun ligger en Mils Vej fra Trunderup, stiftede Kold snart Bekjendtskab med Jens Jensen og hans Kone. Kold kom nu og da over at besøge dem, og Samtalen faldt da så naturlig på den begyndte Hjemmeundervisning, og han styrkede dem meget i den Anskuelse, der havde bevæget dem til at tage fat på den, samt

Anne og Jens Jensens Søner

Peder (staaende); Jens, der tog Navnet Aadal og var Bogensekredsens Folketingsmand 1895-1910 og senere Formand for Landbosparekassen for Fyn (siddende til venstre); Hans, der blev Gartner i Aarslev (siddende til højre)
Georg Petersen, Nyborg, fot.

¹ Stykket herfra til] Side 60 er taget fra P. Jensens Afsnit i Lars Frederiksen: Friskolebevægelsen i 1852 og de følgende År, 1885, S. 46—50. Der er foretaget enkelte Tillempninger, navnlig af Retskrivningen. H. C. F.

gav dem Råd og Vink med Hensyn dertil. Senere ydede Kold selv og hans Medhjælper, Povlsen Dal, dem Hjælp i deres Gerning med Børnene.

Da nemlig Kolds Elever i den højere Bondeskole rejste ved April 1852, gik han og Povlsen Dal skiftevis hver Lørdag over til Jens Jensens for at hjælpe til med Undervisningen. Det var jo samme Sommer, Kold oprettede Friskolen i Dalby på Hindsholm, så han har været meget optaget. Den Dag, Kold kom til Jens Jensens, var det imidlertid fuldt så meget Forældrene som Børnene, han havde i Skole. Når han fortalte Historie, tålte han end ikke, at Anne Jensen gik ud i Køkkenet ved Siden af Stuen for at se til Middagsmaden, hvilket dog var lovlige strengt, syntes hun, da hun lod Døren ind til Stuen stå åben og således nok fra Køkkenet kunde høre, hvad Kold fortalte. Han fortalte også Æventyr for Børnene; men Anne Jensen kunde ikke forstå, hvad det var godt for, og spurgte t. Eks. Kold om, hvad godt der kunde være ved et sådant Æventyr som det om Pigen, der gik til Helvede efter sit Brudesmykke. „Læg Mærke til,“ svarede Kold, „at alt, hvad Pigen kom forbi på Vejen, som manglede noget, gjorde hun godt, og hvad kan de ønske dem bedre, end at gjøre godt hele Livet igjennem og ligesom Pigen vare dem for Helvedes Mad.“ Når de mindre Børn under Kolds Ophold hos Jens Jensens var urolige og græd, vilde Moderen give dem Sukker eller lignende Ting, for at få dem til at tie; men det syntes Kold ikke om: „Børnene må ikke spise deres Sorg ind,“ sagde han, „den skal fortælles eller synges bort.“ Men når de var arrige, vilde han, de skulde have Smæk over Fingrene af et fint lille Ris.

Således tog Kold sig af denne Sag, og ved hvert nyt Besøg spurgte han Anne Jensen om, hvad hun havde fortalt for Børnene, siden sidst han var der. Når hun havde meddelt ham det, roste han hende. Da hun første Gang fortalte Bibelhistorie for Børnene, valgte hun et Stykke af Jesu Lidelses-Historie; Moderen var bevæget ved at fortælle det, det rørte da også Børnenes Hjerter, og de gav sig til at græde, og da Børnene græd, græd Moderen med. Dette mente hun

ikke var rigtigt af hende; men da hun fortalte det for Kold, roste han også dette og sagde: „Når blot Børnene kan komme til hjerteligt at le eller hjerteligt at græde, så er det godt.“ Siden fortalte hun de mest bekendte Træk af den gamle Pagt. — En Gang, da Povlsen Dal var der, fortalte han for Børnene om Thors Rejse til Utgarde-Loke, og det Indtryk, denne Fortælling gjorde på de barnlige Tilhørere, er endnu ikke, 33 År efter, helt udslettet. Dermed var da også Danmarkshistorien indført i Undervisningen. Samtidigt øvedes Børnene i Kundskabsfagene, og der blev efterhånden anskaffet forskellige Hjælpemidler hertil, som Landkort, Forskrifter o. s. v.

Imidlertid blev Jens Jensen valgt til Folketingsmand i 1852, og Moderen var således for en stor Del ene med Børnene om Vinteren. Kolds og Povlsen Dals Hjælp måtte hun nemlig også give Afkald på, da de om Vinteren havde fuld Beskjæftigelse i Højskolen. Arbejdet med at undervise Børnene kunde da til sine Tider falde hende svært nok; men hun blev ufortrøden ved: hun sad ved sin Rok og spandt og hørte på Læsningen eller så efter med Skrivningen, og der imellem fortalte hun Historier for dem. Når Jens Jensen selv var hjemme, fortalte han Bibelhistorien lidt udførligere efter L. K. Müller; han havde også anskaffet sig Barfods „Fortællinger af Fædrelandets Historie“ til Brug ved Undervisningen i Danmarkshistorie.

Flere af Jens Jensens Børn var nu forlængst blevne skolepligtige, og derom vidste Sognepræsten, L. Feilberg, god Besked. Når han en Gang imellem kom ud til Jens Jensens Forældre, som deres Præst, benyttede han Lejligheden til med det samme at overhøre Børnene, og han erklærede sig altid tilfreds med deres Standpunkt. Det morede ham, at Børnene var så fri, og han kom ofte i godt Lune derved. En Gang under et sligt Besøg udtalte han imidlertid Tvivl om, at det var lovligt således selv at undervise sine Børn, og han rådede Jens Jensen til at søge om Biskoppens Tilladelse dertil; han vilde gerne anbefale Andragendet. Men det vilde Jens Jensen ikke indlade sig på, da han allerede anså sig berettiget dertil i Henhold til den før nævnte Lov-Paragraf. Præsten talte også om, at Børnene skulde lære Balles „Lære-

bog“ udenad; men denne Fordring omgik Jens Jensen med den Bemærkning, at dertil var de endnu ikke gamle nok.

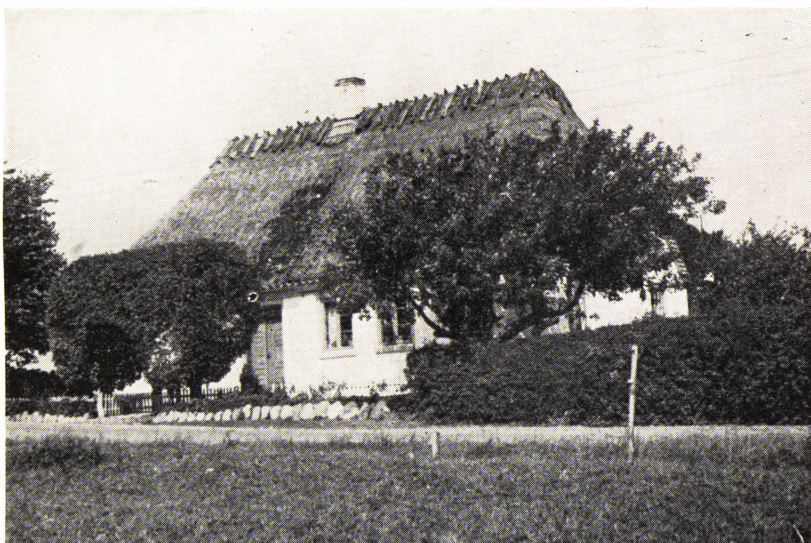
Således gik det med Hjemmeundervisningen i Jens Jensens Hus

Ludvig Feilberg
Præst i Kværndrup 1850-64
Fra Fynsk Hjemstavns

fra Vinteren 1851-52 og indtil Loven af 2den Maj 1855 udkom; da fik Jens Jensen i Efteråret Tilsigelse om at møde med sine 3 ældste Børn til Eksamen i Kværndrup Skole, hvilket blev efterkommet. Det gik godt med Overhøringen i alle Fag, selv den mundtlig fortalte Bibelhistorie vandt Præstens Bifald. Men nu blev der Spørgsmål om Religionsundervisning og Udenadslæsning. Jens Jensen sagde da straks, at Børnene intet havde lært udenad, hvortil Præsten erklærede, at Balles Lærebog skulde de kunne. Jens Jensen svarede, at den Bog skulde Børnene aldrig

komme til at lære. „Ja, når de ikke kan Balles Lærebog, så ved jeg ikke, hvad jeg skal spørge dem om,“ erklærede Præsten, og han føjede til: „Balles Lærebog skal de kunne, for den skal de konfirmeres efter, det siger Loven.“ Hertil svarede Jens Jensen, at han tvivlede om, at nogen kunde tvinge ham til, at lade sine Børn lære noget udenad; men skulde han endelig blive tvungen dertil, så skulde det — derpå tog han C. F. Balslevs „Lærebog for den ukonfirmerede Ungdom“ op af Lommen — blive denne, de skulde lære. Præsten kjendte den ikke, men mente, det var muligt, at „Jens“ ved et An-

Trunderup første Friskole

Ved Mullerupvejen. Blev opført 1868 og gjorde Tjeneste som Skolebygning, indtil der 1898 opførtes en ny i Trunderup By. Fot. 1941. Fra „Kværndrup Sogn”

dragende til Bispem kunde få Tilladelse til at benytte den. Men heller ikke dette vilde „Jens“ indlade sig på, for, sagde han, det var muligt, den i nær Fremtid vilde blive autoriseret, det havde allerede ligget for i Rigsdagen. Præsten ytrede sin Forundring over, at en sådan Sag skulde afgjøres af Rigsdagen, men så meget vilde han endnu sige, „at vil „Jens“ ikke underkaste sig den autoriserede Lærebog, så må „Jens“ træde ud af Folkekirken,“ hvortil Jens Jensen svarede, at han vilde ikke træde ud af Folkekirken, og han håbede, Præsten ikke vilde tvinge ham ud. Således faldt Ordene mellem Jens Jensen og Sognepræsten i Kværndrup, og da denne havde erklæret, at han, når Børnene ikke kunde Balles Lærebog, ikke vidste, hvad han skulde spørge dem om, tilbød Faderen at spørge dem. Jens Jensen gav sig da til at tale med dem, og Præsten hørte roligt derpå uden at rose eller laste; dermed var så den Eksamen endt. Men Jens Jensens Undervisningsmåde tildrog sig ikke alene Opmærksomhed over for Præsten, Børnene i Kværndrup Skole lagde også Mærke til den, særlig hørte de med Forundring på, at hans Børn „fortalte“ Bibel-

historie, og på Hjemvejen overhængte de dem for at fortælle mere. Den følgende Vinter 1855—56 forløb, uden at der blev gjort nogen Forandring ved den begyndte Undervisning, først henad Foråret 1856 blev der Tale om at oprette en Friskole i Trunderup.

Kold var virksom ved dette Foretagende. Han talte med Gårdmand Rasmus Hansen i Trunderup om at overlade en Stue til Skolestue, hvilket denne også gjorde, imod at han fik sine 2 Plejesønner underviste i Friskolen. Skolen begyndte den 1ste Maj 1856 med 20 Born og med Povlsen Dal som Lærer.]

BIDRAG TIL EN KARAKTERISTIK

Jens Jensen havde i sin Barndom kun fået en tarvelig Undervisning af den gamle Underofficer Peder Knudsen, der i sin Tid underviste i en Slags Friskole i Trunderup. Dog skrev han en ret smuk Håndskrift, og bogstaverede heller ikke så galt, ligesom han også havde antagelig Færdighed i Regnekunsten. Men med andre Kundskaber fra hans Skolegang var det kun lidt bevendt. Han blev aldrig af de meget læsende, men da han var begavet med en klar Forstand og en skarp Opfattelsesevne, satte dette ham i Stand til gennem Øret ved Tid og Lejlighed at erhverve sig Kundskaber, som han med Tænkning kunde videre uddybe. På denne Måde var han bleven i Stand til i en Samtale tidt at kunne give gode Bidrag til Opklarelse af foreliggende Spørgsmål. Han var livlig og kunde være munter, og han kunde ret godt forstå og tåle Spøg, men man hørte ham aldrig vrøvle, og skulde han, tvungen af Omstændighederne, høre på, at andre vrøvlede eller førte vidtløftig Tale om Småting, kunde det kede ham i høj Grad, men han tog det roligt, og Utålmodigheden gav sig sjældent kendeligt Udslag. Bag efter kunde han nok bemærke, at det var dog farligt, som den eller den kunde blive ved at snakke om ingen Ting.

I sin Tankegang var han grundhæderlig, rettænkende og hans Handel og Vandel i alle Forhold redelig. Derfor nød hans Ord og

Råd almindelig Tillid i hans Omgangskreds. Snarrådig var han, og han kunde derfor være slagfærdig i en Debat. Derimod har han kun sjældent holdt en egentlig lang Tale, han fik hurtigt sagt, hvad han mente, der skulde siges. Han talte let, med en høj, klar Stemme, uden at denne kunde siges at være skarp eller larmende. Derfor var han i Reglen også let at høre og forstå. Denne ejendommelige Klarhed i Stemmen gjorde sig ofte gjældende i det daglige Liv, gik han nemlig og talte med Folkene i Marken, kunde Naboerne ofte tydeligt høre ham på temmelig lange Afstande.

En Mand, der som Jens Jensen var fattigt eller tarveligt opdraget og opvokset, måtte let blive økonomisk i sin Færd og Levemåde, men derfor var han ingenlunde gjerrig, kun flot blev han aldrig. Han har mange Gange fremhævet den Leverage, som en Mand udtalte, når han sagde: „Vi skal kun købe, hvad vi ikke kan undvære.“

I andre Folks Sager blandede han sig ikke ukaldet, og han har i denne Henseende fremhævet en anden Leverage af hans Faders: „Rør ikke jer Finger ved det, der kommer jer ikke ved!“

Hans Børn behandlede han ingenlunde strængt, men de havde dog en vis Respekt for ham. Denne havde de ikke fået, fordi han slog dem eller på anden Måde brugte Straffe, thi dette var sjældent. Han gik selv i temmelig mange År og troede, han aldrig havde givet nogen af Børnene et Smæk, men da det går, som det gamle Ord siger: at slå små Drengene, det svier længe, så kunde vi dog som voksne

Jens Jensen

R. Hansen, Ringe, fot. Fra „Kværndrup Sogn“

erindre, at jeg og Hans havde fået hver et Rap af en Kæp, fordi vi legede og glemte Fårene, som vi skulde passe, han havde glemt det, men jeg huskede det med al ønskelig Tydelighed.

En lille Fejl havde han, som der ingen Grund er til at fortie, al den Stund det må antages, at mange har lagt Mærke til den: Han havde en vis Tilbøjelighed til at fremhæve sig selv, ikke altid på andres Bekostning, men på en sådan Måde, at Tilhørerne måtte komme i Tanker om, at han i det givne Tilfælde havde båret sig klogt og rigtigt ad, det var, som han frygtede for, at man ellers ikke opfattede hans Gjøren og Laden, som man burde, eller som han mente var rigtigt.

Jens Jensen var frisindet både i Politik, Skole, Kirke og i sit Hjem. I Politik var han alle Dage Venstremand, nærmest hvad vi nu kalder moderat Venstremand. I Skolesager viste han sit Frisind på den Måde, som er omtalt i den nævnte Bog af Lars Frederiksen.¹ I kirkelig Henseende sluttede han sig fra første Færd til Valgmenigheden i Ryslinge, og husker vi ikke fejl, blev det første Møde af Birkedals Sognebåndsløserne om at beholde Birkedal som Præst efter hans Afskedigelse, afholdt i hans Hus, og Birkedal lovede da at blive. Københavnske Venner sagde den Gang til Jens Jensen, at nu måtte vi da træde ud af Folkekirken efter den Medfart, vor Præst havde fået, han spurgte dem da: „Vil I også træde ud af Folkekirken?“ Og da de dertil sagde Nej, bemærkede han, at han heller ikke så nogen Grund til, at Birkedals Folk skulde træde ud, og dette var også den almindelige Opfattelse herhjemme, — da endelig Menigheden havde ordnet sig, som den vilde, blev dens Forhold slæde fast ved Lov.

Jens Jensen kan vel ikke betegnes som nogen dyb religiøs Natur, han bar ikke sin Kristendom tilskue i det ydre, men den lå på Bunden og kunde ved Lejlighed bryde ud, og man har da hørt ham sige stiltfærdigt: „Ja, Vor Herre har dog altid været god imod mig!“

I hans høje Alderdom svigtede først Synet, så han ikke selv kunde læse sin Avis, så tabte Hørelsen sig også noget, så han vanskeligt

¹ Se her Side 55 ff. *H. C. F.*

kunde følge en Samtale mellem flere, men hans Åndsevner vedblev at være ualmindelig klare.

[26 2 1908]

RIGSDAGSVIRKSOMHED

Som ung Mand kom Jens Jensen efterhånden i Berøring med den folkelige Vækkelse, der i 40erne bredte sig over Landet. Han var således tilstæde ved et politisk Valg vistnok til den grundlovgivende Rigsforsamling, hvor daværende Gdjr. Hans Christensen i Vejstrup blev valgt. (Samme Mand var forøvrigt allerede 1840 Medlem af Stænderforsamlingen i Roskilde). Han gjorde ved denne Lejlighed et foreløbigt Bekjendtskab med en eller to af dennes Sønner, uden at han vidste, hvem de var, men med hvem han senere fik meget Samarbejde. Dette skete på den Måde, at da der blev rettet en hårdere Beskyldning mod Hans Christensen, vendte Jens Jensen sig til nogle af de nærmest stående med den Bemærkning, at han mente, det var at være deres Rigsdagsmand for nærgående, og heri gav man ham Ret, det var nemlig Hans Christensens egne Sønner, han havde henvendt sig til. Om dette kan have bidraget til, at Hans Christensen nogle År senere selv anbefalede Jens Jensen til Rigsdagsmand, er vel ikke umuligt, men vi ved det ikke. Det her omtalte Møde var såvidt vides afholdt i Omegnen af Brahe-Trolleborg.

I den første Valgperiode, efter at Grundloven af 5. Juni 1849 var trådt i Kraft, blev Svendborg Amts 2. Valgkreds, Kværndrup, senere Gudmekredsen, repræsenteret på Rigsdagen af Jens Rasmus Jakobsen fra Tåsinge. Denne Mand var altså den første Folketingsmand for denne Kreds, men kun i en Valgperiode, da han derefter gik over i Landstinget(?) i 1852. I dette År om Sommeren var der nu bleven bestemt et Møde i Ellerup Kro, hvor et Par Mænd fra hvert Sogn i Valgkredsen skulde samles og se at finde en Mand, der egnede sig til at repræsentere Kredsen på Rigsdagen, og som man kunde samles om. Gamle Hans Christensen (i Kohavegården i Vejstrup, Fader til de senere bekjendte Mænd Chr. Hansen i Vejstrup og Niels Hansen

i Oure), der boede i Vejstrup, og havde været Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, var vel ikke tilstæde på dette Møde, men havde sagt til den Mand, der mødte fra Vejstrup, at de måtte se at få Jens Jensen fra Trunderup til at modtage Valget. Hans Christensen havde fra tidligere Møder der på Egnen bidt Mærke i Jens Jensen, og derudfra anbefalede han ham nu. Hans Anbefaling forårsagede straks, at Forsamlingen rettede en Opfordring til Jens Jensen om at stille sig ved det forestående Valg til Folketinget. Til denne Opfordring svarede Jens Jensen, at han i Øjeblikket ikke kunde give noget bestemt Løfte om at stille sig, han vilde først tale med sin Kone derom.

Der blev nu truffet Aftale om et nyt Møde 14 Dage derefter, og der skulde Jens Jensen da give Besked. Da de samledes på dette ny Møde, måtte Jens Jensen indrømme, at han endnu var lige nær, men på indtrængende Opfordringer lovede han at stille sig.

Der var imidlertid i Løbet af de 14 Dage, der lå mellem disse to Møder, afholdt et tredje Møde i Ellerup Kro, hvor I. A. Hansen på Gjennemrejse til Langeland havde holdt et sådant, og søgt at få en Mand af „Bondevenerne“ opstillet, og da Jens Jensen ikke var bleven underrettet om dette Møde, kom han ikke der tilstæde (Formanden for Kværndrup Sogns Afdeling af Bondevenernes Selskab var dengang Jørgen Snedker i Kværndrup, og da han ikke var utilbøjelig til at søge Valg, havde han ikke fundet det formålstjenligt at underrette Jens Jensen om Mødet). På dette Møde udpegede man da Erik Iversen i Hesselager til Kandidat, men han gik kun nødig til det, og bad selv Jens Jensen om at møde på Valgdagen. Valgstedet var dengang i Kværndrup, og Valgbestyrelsen samledes på Kroen, og her stod Erik Iversen på den høje Stentrappe og spejdede efter Jens Jensen, og så snart han var kommen tilstæde, gik Erik Iversen ind til Bestyrelsen, og trak sin Kandidatur tilbage.

På det sidste Møde i Ellerup spurgte man Jens Jensen, hvorfor han ikke var med til I. A. Hansens Møde, hvortil han naturligvis svarede, at han ikke vidste, det blev afholdt. „Der har vi det!“ ud-

brød Mændene da, og så var det, at han lovede Erik Iversen og de andre at stille sig.

Det var ved Valget d. 4. August 1852, at Jens Jensen første Gang blev valgt til Rigsdagsmand. Han valgtes anden Gang d. 26. Februar 1853. Ved Opløsningen af Rigsdagen 1853 stillede han sig ikke, og da blev Branddirektør Theil valgt, 27. Maj 1853, men da han imidlertid fik et Embede, så de ham aldrig mere der i Kredsen, han holdt ingen Vælgermøder, eller meldte sig ved næste Valg, og den nærmeste Følge heraf var, for Jens Jensens Vedkommende, at han atter stillede sig til Valg d. 1. December 1854, og blev valgt denne, som flere Gange siden, med eller uden Modkandidat, og uden nogensinde at blive Dumpekandidat.

Han blev ialt valgt på følgende Dage og År: 1) D. 4. August 1852. 2) D. 26. Febr. 1853. 3) D. 1. December 1854. 4) D. 14. Juni 1855. 5) D. 14. Juni 1858. 6) D. 14. Juni 1861. 7) D. 7. Juni 1864. 8) D. 12. Oktober 1866. 9) D. 22. September 1869. 10) D. 20. Septbr. 1872. 11) D. 14. November 1873.

Til Rigsraadet blev han valgt første Gang af Folketinget d. 17. December 1857, og ved alm. Valg (som til Rigsdagen) blev han valgt d. 5. Marts 1864 og d. 30. Maj 1865. Rigsrådet hørte op efter Grundlovsrevisionen i 1866.

Til Landstinget valgtes han d. 1. Oktober 1878, og efter Valgperiodens Udløb d. 1. Oktober 1886 ophørte hans aktive Politik.

[1905]

SPREDTE SMÅTRÆK

Jens Jensen var som sagt Venstremand, og hans Frisind så enkelt og ligetil, at han engang i et københavnsk Blad blev betegnet som „en rød Demokrat“. Han kunde godt stå i et politisk Parti (han var en Tid lang Styrelsesmedlem i det forenede Venstre), men kunde ikke finde sig i en mere despotisk Fører som C. Berg, med hvem han let kom på Kant. Heller ikke var han nogensinde I. A. Hansens Mand. (Han hørte aldrig til „Bondevenerne“.)

I en Rigsdagssamling eller mere havde han i Salen Sæde Side om Side med gamle Grundtvig. Han beundrede den Sikkerhed, hvormed Grundtvig kunde få sagt, hvad han vilde, om mange Ting ved at få dem knyttet til den foreliggende Sag så snildt, at han aldrig blev „kaldt til Orden“, han blot ligesom nippede til Sagen, og så talte han videre, til han var kommen så langt ud, at han atter måtte nippe til Sagen for så atter at gå videre, men derimod kunde Jens Jensen ikke finde sig i Grundtvigs LigeGYldighed for Formerne. Skulde der f. Eks. vælges Sekretærer i Tinget, saa skrev Grundtvig ikke de fire Navne på Stemmesedlen, men på skrås hen over den: „De samme fire“, han brød sig kun lidt om, at en sådan Stemmeseddel sandsynligvis blev kjendt ugyldig. Det var ikke let at påvirke Grundtvig for at få ham til at stemme med hans nærmeste Meningsfæller, hvis der ved et Udvalgsvalg skulde stemmes på flere, og de ikke alle passede for ham, han stemte da, som han syntes, uden at bryde sig om, at han spildte måske sin Stemme. Jens Jensen har dog prøvet med Held at skynde sig at udfylde sin Stemmeseddel og så, ligesom tilfældigt, at skyde den sålangt hen mod Grundtvigs Plads, at denne let kunde se Navnene, han kunde da godt finde på at skrive Navnene efter. Engang spurgte han uventet Jens Jensen: „Hvem stemmer vi på?“ Jens Jensen nævnte Navnene, og den gamle lo gemytligt: „Hå, hå, De vilde, jeg skulde stemme på N. N., det har jeg ingen Grund til!“ (Fader sagde: Raison til, og det lod, som Grundtvig havde brugt dette fremmede Ord), og så stemte han med dem, han plejede. En anden Gang skulde der ved Forholdstal vælges et Udvalg, men Jens Jensen og hans Meningsfæller kunde ikke sætte nogen Mand ind undtagen ved Grundtvigs Hjælp. Han måtte altså vindes, og i den Henseende udpegede man en Mand, som man vidste, at Grundtvig yndede. (Muligen var det daværende Etatsråd Flor?) Da Jens Jensen åbent sagde Grundtvig, at man ønskede denne Mand valgt ind i Udvalget, men at det kun lod sig gjøre ved hans Stemme, var der intet i Vejen, han stemte på ham.

Jens Jensen, Jens Jørgensen, Bjerregård, og N. J. Termansen be-

søgte jevnlige Grundtvig på Ravnsborg, hvor de fik mangen vægtig Samtale med ham, det var Kunsten for dem at spørge, så han kunde få Lejlighed til at tale.

Termansen og Jens Jensen boede i længere Tid sammen, uagtet de var af forskjelligt Temperament. Termansen var meget læsende og stundom noget mørk i Sindet. Jens Jensen var ingen af Delene. Engang havde Termansen fået fat på en Astronomi, som han studerede så ivrigt, at Jens Jensen ikke kunde få et Ord af ham, som han lå der i Sofaen. Jens Jensen gik da hen bag ham og begyndte med stor Tungefærdighed at himle op af Balles Lærebog: „Sol og Måne og alle Stjerner ere Kloder ligesom . . . o. s. v.“ Dette kunde Termansen ikke stå for, han brast i Latter, og dermed kom der en livligere Stemning frem.

Ikke sjældent var disse Rigsdagsmænd indbudte til et Aftenbesøg hos københavnske Borgere: Brygger Westberg, Handskemager N. F. Larsen, St. Købmagergade, Pastor Fenger o. s. v. Termansen kunde da i sit mørke Lune falde på at tie til Jens Jensens Opfordring om at gå med, men denne gjorde sig da blot i Stand og bemærkede ligegyldigt, idet han gik ud af Døren: „Jeg går hen til N. N. en lille Tur!“ Et Øjeblik efter halede Termansen ham ind paa Gaden. Engang var Jens Jensen dog nået deres Bestemmelses Sted, før Termansen nåede ham, og man spurgte da: „Kommer Termansen ikke?“ „Jo, han kommer straks!“ svarede Jens Jensen, og et Øjeblik efter trådte Termansen ind af Døren. Jens Jensen var sikker på, at han kom, skjøndt han ikke havde lovet det.

Det fejler jo aldrig, at Jens Jensens Omgang med disse forskjellige Mænd havde en god og udviklende Indflydelse på ham især måske i kirkelig Henseende. Sammen med J. Jørgensen fra Bjerregård afskrev Jens Jensen først i 60erne en Del af de Prædikener, som Grundtvig dengang holdt i Vartov. Det var Fru Grundtvig, der lånte dem hans egne Opskrifter.

I sine Ungkarls Dage, da Jens Jensen gik til Hove, var han et År „Roekarl“, og et Slags Formand i den Rode, hvortil han hørte, og

når en Rode havde gjærdet om Foråret, hvad den skulde, var det gammel Skik, at Gjærderne skulde vies, 3: vides, sættes i Bøde, når de ikke var gjærdet godt. Bøderne bestod da i Brændevin. Jens Jensen fandt, at det kun var til deres egen Fortræd at gå og kassere hinandens Gjærder, og foreslog derfor Flokken uden videre at godkjenne alle Gjærderne, og sådan blev det. Kun Fogden mistede derved den gjensidige og skarpe Kontrol mellem selve Hovfolkene.

Ved Gårdens Drift var det særlig Jordbehandlingen og Afgrødernes Behandling, der havde hans Interesse. Husdyrholdet kom først i anden Række. Dette Forhold var vel nok almindeligt i Mærgelperiodens Dage, Husdyrbruget tilligemed Mejerivæsenet kom først senere.

Han blev Dannebrogsmænd d. 6. Oktober 1862.

Det var under de livlige, næsten hidsige politiske Kampe i vore første Frihedsår, at Jens Jensen blev valgt til Rigsdagsmand. Det var Spørgsmålene om Toldgrænsens Flytning, Helstaten og Arvefølgen, der optog Politikerne. Han stod dengang nær de Nationalliberale, og var i hvert Fald aldrig nær ved Bondevennerne, nærmest hørte han vel til en lille Gruppe, der stundom blev kaldt den grundtvigske.

Da Regjeringen i Januar 1853 opløste Rigsdagen, nærmest på Helstats- og Arvespørgsmålet (Loven om Toldgrænsen var færdig), sluttede Bondevennerne sig, på Grund af den „Europæiske Nødvendighed“, til Reaktionen, og en af deres bedste Mænd, Juristen Balthazar Christensen, foretog sig en stor Agitationsrejse på Fyn, for at vejlede Befolkningen og tugte de forvovne „frafaldne“ Bonderepræsentanter, der ikke burde gjenvælges. Balthazar Christensen rejste fra Møde til Møde, fra Kro til Kro og forklarede de politiske Forhold for Folk på sin Måde. Men han blev intet Steds ene om Arbejdet, 4 af de fynske Rigsdagsmænd fulgte ham over alt og gjorde ham Arbejdet så surt som muligt. Disse 4: Gdmd. Kristen Larsen fra Dalby, Gdmd. Rasmus Milling fra Horne, Gdmd.(?) Højer fra Bjerreby på Tåsinge og Gdmd. Jens Jensen fra Trunderup, fulgte ham fra Sted til Sted, og tog så kraftigt til Gjenmæle, at Balthazar Christensens Sendelse kun frugtede lidet, ikke engang alle Bondevennerne

stemte ved Valget d. 26. Februar, som han havde forklaret dem det at være rigtigt. Morsomt skal det have været at iagttage Rasmus Milling ved alle disse Møder, thi ivrig og slagfærdig, som han var, lod han ikke Balthazar Christensen beholde det sidste Ord ved et eneste af dem, såsnart Balthazar Christensen havde afleveret sine afsluttende Bemærkninger, foer Rasmus Milling op og gav ham endnu et Par Stikpiller med på Rejsen.

Denne kvikke Optræden af de fynske Bønder påskjønnede deres Meningsfæller — vel nærmest de Nationalliberale — i Kjøbenhavn ved blandt andet at foranstalte et Festmåltid for dem på Skydebanen d. 19. Marts 1853, altså kort efter Valget d. 26. Februar, og formentlig da Rigsdagen efter dette påny var trådt sammen. Ved denne Lejlighed var der af P. R., 3: Poul Rytter = Carl Ploug, skrevet to Sange til Ære for de fynske Mænd. Den ene er velkendt fra vore folkelige Sangbøger, har til Overskrift: „Den danske Bonde“ og begynder således:

Den danske Bonde sad engang
som Herre på sit Eje . . .

Den anden er en vittig, gemytlig Vise, der hedder: „Hrr. Balthazars Vise“. Mel.: „Vor gamle Karo holdt en Støj“. Den lød således:

Hr. Balthazar på Blæsenborg
Lod store Ord udfare;
Minister-„Englene“ al Sorg
Han lovede at spare.
„Af de „afsindige“ Halvtreds
Der ikkun vælges tør en Snes;“ —
Han blæste.
La la la etc.

Så drog Hrr. Balthazar til Fyn
At åbne Talens Sluse,
Og med sin Tankes vrede Lyn

Hver „Ejdergal“ at knuse.
 Da kom der Liv i Bondens Bo:
 Til Møde i hver anden Kro
 Han blæste.
 La la la etc.

Hrr. Balthazar i Kredsen stod
 Og løftede sin Stemme;
 Sin dybe Statsmands-Visdom lod
 Han tydeligt fornemme;
 Om Skæbnens Råd han gav Besked,
 Om Noter og „Nødvendighed“
 Han blæste.
 La la la etc.

Da rejste sig de fynske Mænd,
 Og de tog djervt til Orde;
 De lærte ham, de vidste end,
 Hvad de på Tinge gjorde;
 De viste, at, var nogen gal,
 Så var det ham, der kom med Pral
 Og blæste
 La la la etc.

De fynske Mænd, de talte sandt,
 Og Folket vel forstod dem;
 Hrr. Balthazar ej sundt det fandt
 At kæmpe længer mod dem;
 Han Hånden op for Øret holdt,
 Han mærked' pludseligt, at koldt
 Det blæste.
 La la la etc.

Hrr. Balthazar da drog afsted
— Hans Løfte gik i Spåner;
Thi hvor han drog, der fulgte med
Hans fire Plageånder;
Og, for af Nøden sig at fri,
En Skandinavisk Elegi
Han blæste.
La la la etc.

Tak ske de brave fynske Mænd!
De stækkede hans Vinge,
Og alle dem fra Fyn igjen
De bragte med til Tinge,
Er blot som de endnu et Par,
Et Stykke vi Hrr. Balthazar
Kan blæse.
La la la etc.

[1 3 1908]

ANNE HANS DATTER

Jens Jensens Hustru er født d. 28. December 1818 (se foran) og var i mere end et halvt Hundrede År i Ægteskab med Jens Jensen og Moder til den talrige Børneflok. Den Hårdhed i Sindets Beskaffenhed, som har været påviselig ved flere af hendes Families Medlemmer, sporedes mindre hos hende. Hun kunde nu og da nok påtage sig en alvorlig og bestemt Mine, men det gav sig aldrig Udslag i egentlig Hårdhed. Alle hendes Børn, især de ældre, holdt hun strængt til Arbejde, men i den Henseende var hun ikke forskjellig fra sin Mand, snarere var hun det mildnende Element, når han syntes hende for stræng.

I mange År, måske det meste af sin Levetid, led hun af forskjellige

Svagheder, der nok kunde hemme hendes Virksomhed og naturlige Livlighed en Del. Således plagedes hun i lange Tider af Ansigtssmerter, der ofte besværliggjorde hendes Tale. Denne Plage mildnedes

Anne Jensen, f. Hansdatter
Chr. Petersen, Ryslinge, fot.
Fra „Kværndrup Sogn”

meget i hendes Alderdom, om den end ikke helt forsvandt. En anden kronisk Svagthed var Svimmelhed, der fulgte hende i mange År. Hertil kom enkelte kortere, men mere hidsige Sygdomsanfald som Gigtfeber og Kolikanfald.

Trods alt dette var hun livsglad og ofte livlig, sang og fortalte for Børnene og viste dem nu og da de forskellige Danse-trin. Jeg mindes, at hun kunde Brudstykker af Visen om Dronning Dagmar o. fl., og hun fortalte os Sagn fra Svenskekrigens Tid, såvel som andre Sagn og

Eventyr her fra Egnen. (Herom se også Lars Frederiksens Skrift.) Hvor hun egentlig havde lært at danse, kan være uvist, thi i hendes Hjem tålte Moderen næppe den Slags Fornøjelse, og Danseskole var der selvfølgelig ikke Tale om, hun må have lært det i de unges Selskab ved forskellige Gilder og andre Lejligheder.

Anne Jense, som hun hed i daglig Tale, læste gjerne „Budstikken“, der i flere År udgaves af Pastor F. E. Boisen i Stege, eller hun fik den forelæst, mens hun arbejdede i Køkkenet, af den gamle døve og halte Skrædder Josias Mikael West henne fra Strarupmarken. Vi Børn fandt selvfølgelig en slig Oplæsning at være en temmelig tarvelig Fornøjelse, thi vi forstod ikke den Slags Ting. Hun drev det endogså dertil, at hun engang skrev et Stykke til Budstikken. Hun førte det vel neppe helt i Pennen, som det blev optaget i Bladet, thi hendes Skrive-

kunst var ikke stor, hvad den selvfølgelig ikke kunde være, da hendes Skolegang kun havde ydet en tarvelig Undervisning. Det lille Stykke, hun skrev, gav hun til Overskrift „Velkommen til Vinteren“, og det rummede godt nok hendes Tanker om Familielivets Forhold i de roligere Vintermåneder, hvor Familiens Medlemmer kunde være mere samlede, især om Aftenen. Stykket blev fremkaldt ved et „Farvel til Sommeren“, som nogentid forud havde stået i „Budstikken“; hun underskrev sit: „En Bondekone“. I hvilken Årgang det findes, vides ikke.¹

Hun havde en smuk lille Sangstemme, og hun sang gjerne eller traliede et Dansestykke imellem for Børnene. Heri overgik hun langt sin Mand, som vel havde Øre for Takt og Tonefald, men aldeles ikke ejede Sangevne.

Begge havde de stor Interesse for Havevæsen, Jens Jensen havde selv podet og plantet sågodtsom alle de Æble- og Pæretræer, der fandtes i den store Have, og Skoven med, og Anne hjalp ham trolig med at plante Buske og Blomster, og endnu som aldrende Kone kunde hun slide i Haven om Foråret og Sommeren, så Sveden trillede, hun havde stadig en Busk, som skulde flyttes, og havde således altid noget at forrette i Haven, skjøndt det omsider blev hende lovlig svært. Derfor sagde hun også engang til en Datter, der havde en lignende Plantelyst: „Det er dog et kevsomt Arvegods, I har fået der, Børn!“ De fleste af hendes Børn har ikke ringe Interesse for Haven.

Friskoler og Højskoler havde hun levende Interesse for, og længe før der blev begyndt på Pighøjskoler, havde hun talt med Christen Kold derom, og rimeligvis havde hun nogen Skyld i, at Pastor J. Schjørring forsøgte en sådan i Sødinge om Sommeren efter at have havt Karleskole om Vinteren.

Hendes religiøse Liv var rigt og inderligt og gik afgjort i grundtvigsk Retning, endskjøndt hun fra Hjemmet var påvirket af den ældre fynske Vækkelse. Hendes Indflydelse her på Mand og Børn var meget stor. Det er sikkert nok hende, der hjalp Jens Jensen sålangt

¹ Findes i Budstikken 15. Februar 1859. H. C. F.

frem på kristelig Grund, som han nåede, og mægtig var den Hjælp, hun ved sin hjertelige Tiltale har ydet alle sine Børn. Hendes barnlige Tro og Tillid til Vor Herre har rimeligvis virket langt mere på Børnene ved Eksemplet, end nogen af os tror og tænker, og endnu langt mindre ved vi, hvad Lykke og Glæde hendes Forbøn har forskaffet os her i Verden.

[27/3 1908]

SELVBIOGRAFISKE OPTEGNELSER

Af P. Jensen

— — —

Efter min Konfirmation i April 1859 — jeg blev konfirmeret af V. Birkedal i Ryslinge, hvor J. Schjørring var hans Hjelpepræst, men allerede dengang virkede i Sødinge — gik jeg i stadigt Arbejde hjemme på Gården, der var på 60 Tdr. Ld., gravede Mergel og Drængrøfter, tumlede med store og små Stene o. s. v., læste noget og hørte mere; Ingemanns Romaner læste jeg, Grundtvigs Kæmpeviser sang vi, Moder kunde Sagn, Sange og Eventyr, og Fader var dengang, som forresten den Dag i Dag trods sine 92 År, et spillevende Leksikon i Egnens indre Historie gennem det 19de Århundrede.

Løjerligt nok begyndte jeg, den store klodsede Knegt jeg var, allerede i 1860 at opskrive de Sagn, der gik i Folkemunde. Disse mine ældste Optegnelser findes endnu i Svend Grundtvigs Samlinger — til behageligt Eftersyn — Kæmpeviserne havde jeg en storstilet Interesse for, og jeg har endnu liggende en Afskrift af et Bind af Nyerups „Levninger af Middelalderens Digtekunst“, som jeg tog i 1859, da jeg havde fået dem tillåns — købe dem kunde jeg ikke.

Trods mit daglige Arbejde, og jeg gik ingenlunde ved den lette Ende, var jeg under min Syslen med Folkeminderne, dem jeg måtte skrive om Søndagen og Vinteraftenerne, bleven så oldnordisk, at jeg en Vinter, vistnok i 59–60, forsøgte at læse Islandsk, hvori jeg fik Vejledning af Morten Eskesen, dengang Friskolelærer i Rudme, en Mils Vej fra mit Hjem. Det var jo lovlig langt at gå ret tidt om Aftenen, og meget fik jeg naturligvis ikke ud af det, men det har dog mange Gange fornøjet mig at tænke derpå, og Gavn har jeg forresten også havt deraf.

I Vinteren 62–63 kom jeg på Kolds Højskole i Dalum, og der fort-

satte jeg med det Islandske under Cand. Knudsens Vejledning — ham der senere blev Præst i Aggersborg og sidst i Lejrskov. Her på Skolen gav jeg mig også i Kast med Aritmetikken — Povlsen Dal var jo Matematiker — hvad der selvfølgelig kun gav en Mundssmag, men dog senere kom mig til Nytte.

Senere forærede N. J. Termansen mig en islandsk Saga på Oldsproget, som han kunde læse, om end med en enkelt Udtalefejl. — Jeg var bleven kjendt med ham gennem min Fader, der i nogle År havde boet sammen med ham i Kjøbenhavn. —

Efter mit Højskoleophold gik jeg atter i Arbejde hjemme og var efter Hånden bleven en ganske dygtig Bondekarl. Min Fritid var fremdeles, som forresten alle Dage, stærkt optaget, thi jeg havde flere Interesser end de nævnte. Naturvidenskaberne arbejdede jeg med uden Vejledning: samlede Insekter og andre Naturfrembringelser; jeg har til Dato opbevaret en Del Forsteninger fra de hjemlige Agre. I Forening med begge mine Brødre udstoppede jeg Fugle, vi havde i sin Tid en pen lille Samling. Astronomien var mig ikke helt fremmed: vort Planetsystem kunde jeg så nogenlunde gjøre Rede for, og Stjernebillederne søgte jeg, ved Hjælp af et lille Stjernekort, at få Rede på, men mine Hjælpemidler var her så ringe, at det aldrig lykkedes mig at blive rigtig klog på Himmelen, men så blev jeg da heller aldrig nogen rigtig Nar på Jorden.

Min tidligere Syslen med Astronomien forhindrede imidlertid ikke, at jeg forleden År, en Sommeraften jeg sad i min Have, blev noget forfjamsket, da jeg pludselig opdagede en Stjerne, som „gik den forkerte Vej“, \circ : bevægede sig imod den forkerte Himmelegn. Da jeg havde tænkt mig lidt om, indså jeg, at den var bedre kjendt med sin Bane end jeg var det.

Berlins Læsebog i Naturlæren „för Sveriges Almoge“ havde jeg megen Fornøjelse af, ligesom jeg på Kolds Skole med Interesse havde hørt Povlsens Foredrag over Kemi.

Ligesom jeg samlede Forsteninger og slige Ting, samlede jeg selvfølgelig de Stenoldsager jeg kunde overkomme, men dem er Eggen

dog temmelig fattig på. Jeg husker, at engang jeg gravede Fyld på en Banke, fandt jeg en Urne med Aske og Benstumper tæt under Overfladen, det så ud, som det øverste af Urnen var fjernet af Plovjernene. Med min Lommekniv grov jeg den forsigtig løs og satte den med dens Indhold i min Hat, da den var meget skrøbelig, og anbragte den på en Hylde hjemme i Karlekammeret: Stor Opstandelse mellem Pigerne, de vilde ikke gå ind og rede Sengen og gjøre rent i Kammeret, når jeg vilde have den døde Mand derinde. En skarns Høne skilte os Trætten, den var en Dag kommen ind i Kammeret, og såsom den ikke forstod sig på arkæologiske Undersøgelser, endte dens Ophold derinde med, at den rev Hatten med dens Indhold på Gulvet. Der lå den. — Et Brudstykke af en Flintkniv, der lå hjemme i et lille Skab, tiltrak sig tidlig min Opmærksomhed, jeg har vel snart våget over den i et halvt Århundrede, den er mit ældste Stykke.

Mine Interessers Overflødighedshorn er dog hermed langt fra ud-tømt. Jeg var langt mere fingernem end jeg så ud til, og har derfor alle Dage dyrket Husfliden. Allerede som Smådreng forsøgte jeg mig i forskellige Arbejder, og jeg mindes endnu en Dag, jeg var ivrig beskæftiget i Huggehusct med at lave mig en Bøjlebøsse (Flisbøsse; vi kaldte dem Kilebøsser, da vi skød med Træpinde), at Fader gik forbi, og da han så, hvad det var, sagde han: „Det får du ingen Glæde af, min Dreng.“ Jeg gav mig til at græde over Bøssen, som forresten ikke var bedre værd, thi skæv var og blev den. Senere forfærdigede jeg dog alle vore almindeligste Håndredskaber, også de Mejetøjer (Mejered) jeg selv brugte, og da jeg i 1865 var kommen noget videre i det, fik jeg anskaffet mig en Drejebænk, og senere en Skruestikke — dem jeg har endnu. — Mangen Vintraften har jeg arbejdet ved Lys ved disse mine kære Redskaber, og blev det for koldt, anbragte jeg Skruestikken ved et Vindue i Kohuset, der var dog altid noget lunere. Videst drev jeg det vistnok som Trædrejer — endogså Snedkere har benyttet mit Arbejde — men jeg gik også dristig i Lag med Metalarbejder.

Megen Fornøjelse havde jeg i Slutningen af 60erne, da jeg for-

søgte mig som Bøsemager. Jeg lavede Skæfterne, reparerede Beslaget o. s. v., og endelig kom jeg, temmelig hovedkulds, ind i en vis Gren af dette Arbejde: I 66 havde Skytteforeningen vakt Interesse her på Egnen — jeg var naturligvis også med — og da Friskolelæreren betroede mig, at han kunde ønske at indøve Drengene i Skydning, hvis jeg kunde hjælpe ham til et passende Redskab, så spekulerede jeg nu på at finde en passende Bøsse. Jeg gik, vistnok i 67, til Egeskov Marked, for at se lidt nærmere på de „Vindbøsser“, man der skød med, men fandt snart, at det vilde overstige min Kunstfærdighed at lave en sådan, der hørte nemlig en stor Spiralfjeder til, og den skulde gå lufttæt i sit Leje, det kunde jeg ikke vente at opnå.

Imidlertid kom jeg til Horsens i 69 til den store almindelige Skyttefest, og her så jeg for første Gang en af de senere så almindelige Stuebøsser. Denne Fremtoning tiltalte mig, her var et passende Drengevåben. Jeg gav mig i Snak med Manden, der stod med dem, han var meget flink og gav mig de Oplysninger han kunde. For at prøve Bøssen og unde den flinke Mand lidt Fortjeneste, skød jeg nogle Skud med den, og bad ham sluttelig at overlade mig nogle Patroner for Betaling. Han forærede mig forekommende nogle Stykker, som jeg omhyggelig førte med mig hjem. Stuebøsserne kostede den Gang mange Gange såmeget som nu, så noget Arbejde kunde der nok gøres for de Penge.

Næste Gang jeg kom til Kjøbstaden (Svendborg), undersøgte jeg Gasrørene hos Kjøbmanden, og fandt en Størrelse, der passede til Patronerne jeg havde, dermed var første Del af Opgaven løst: Gasrørene kunde danne Bøsssepiber, når jeg skød et større Rør uden om det lille, der passede til Patronerne. En gammel Bøsselås, jeg havde liggende, blev nu tildannet, så den kunde bruges, og et Skæfte lavet. Da jeg skulde tærse om Dagen, havde jeg kun lidt Tid til Arbejdet på Bøssen, og derfor tog den ene af mine Brødre, der passede Kreaturerne og bedre kunde vinde lidt Fritid, fat på Bøssen, stadig arbejdende efter min Anvisning, da han aldrig selv havde set Forbilledet.

Anne og Jens Jensens Børn

Staaende, fra venstre: Trine Lundsgaard, Hans Jensen, Jens Jensen Aadal, P. Jensen, Signe Aadal; siddende, fra venstre: Stine Berntsen, Sara Højvang, Kirsten Nielsen

Forsøget lykkedes godt, der blev skudt meget med den i Skolen i mange År, og ved årlige festlige Sammenkomster af Omegnens Friskolebørn blev der skudt overmåde meget med det gamle Redskab, så her er næppe mange Stuebøsser på Fyns Land, der har været skudt mere med. Jeg har senere atter erhvervet mig den gamle Bøsse, pudset den op og gjemt den som et Minde om hin Tids Ungdomsarbejder.

Andre Friskolelærere ønskede nu også en sådan Bøsse, og jeg lavede da en Lås til dem med Remingtonriffens som Forbillede, men da der nu kom flere Bestillinger, overlod jeg Arbejdet til en Smed ikke langt borte, der beskæftigede sig meget med Bøsemagerarbejde. Men da han havde lavet nogle Stykker, forlod han Egnen, og jeg stod med flere Bestillinger, og havde givet Løfte om flere Bøsser. Jeg fik da Lov til i nogen Tid om Vinteren at lave adskillige Bøsser, som blev spredt rundt omkring i Landet, ikke blot på Fyn, men både i Jylland og på Sælland. — Da Stuebøsserne i Begyndelsen af 70erne blev bil-

ligere i Handelen, hørte det selvfølgelig op med de hjemmelavede, og i 72, da jeg forlod Hjemmet, standsede det helt.

Som alt nævnt var jeg med i Skytteforeningen, var en jevn god Skytte og har ofte fået Præmie. Gymnastikken, som dengang nærmest bestod i Voltigering og Fægteøvelser, var jeg med til, især efter at jeg havde været Soldat i Sommeren 68. (Se forøvrigt „Svendborg Amtsskytteforening 1866—91“ af Hans R. Egebjerg, 1891, Side 64-67 og Side 104 o. fl., hvortil jeg har leveret Stoffet.)

Endnu har jeg ikke lagt Håndarbejdet på Hylden. Jeg har således selv lavet adskillige Instrumenter, som jeg jevnlige anvender i min Praksis.

Det bør måske også her antegnes udi mine Annaler, at jeg i Sommeren 66 måtte overtage Lærerpladsen i Trunderup, imens Læreren aftjente sin Værnepligt — Fordringerne var jo dengang ikke så store, man stillede til en Friskolelærer. — Ok, du store norske!

Min Interesse for Naturfagene havde imidlertid så temmelig fået Overtaget, og jeg følte ikke så lidt Lyst til yderligere at beskæftige mig med dem, men hvorledes skulde jeg bære mig ad, thi min Fader syntes egentlig ikke om, at jeg vilde forlade Landbruget. Jeg gjorde nu gjældende, at jeg i det Mindste vilde på Højskole en Vinter til, men hvis jeg måtte få Tiden og Pengene til min Rådighed, vilde jeg i Stedet for prøve, om jeg kunde tage Forberedelseseksamen; lykkedes det for mig, vilde jeg fortsætte på Landbohøjskolen, mislykkedes det, vilde jeg finde mig i Skæbnen og vende tilbage igjen. Dette blev Bestemmelsen. I Februar 1872 rejste jeg til Kjøbenhavn og begyndte at læse på et privat Kursus. — Det var, vel at mærke, kun den såkaldte „lille Præliminæreksamen“ det gjaldt.

Sprog og Matematik var naturligvis de hårdeste Fag for mig, men da jeg havde valgt Engelsk, kom mine tidligere Øvelser i Islandsk mig til Nytte, ligesom jeg også havde Gavn af det lidet Matematik, jeg havde lært på Kolds Højskole og senere i Aftenskolen hos Friskolelæreren (Juhler), der ikke var uerfaren i dette Fag. I Juni samme År (72) tog jeg Eksamen på Universitetet med 41 Points —

vi kunde bestå med 24. — Siden i Avgust næstefter begyndte jeg Studierne på Landbohøjskolen, som jeg afsluttede 1ste Maj 76 med en rigtig smuk første Karakter. Jeg var altså nu 30 År gl. og gammel nok til at arbejde på egen Hånd.

Flere af Højskolens Lærere mindes jeg fremdeles med megen Agtelse og Tak.

Prof. C. T. Barfoed, Lærer i Kemi, holdt et klart Foredrag, og var den personificerede Nøjagtighed i sine Eksperimenter og i hvad han ellers foretog sig, lidt fornem, men forekommende.

Docent N. I. Fjød foredrog Fysik og Meteorologi. Selve Foredraget var ikke så klart som Barfoeds, men han skyede ingen Anstrengelser for at få det godt og grundigt. Hans Eksperimenter blev langtfra udførte med den ønskelige Finhed, og når derfor hans Forsøg på mange Områder har bragt så gode Resultater, skyldes dette mere hans Jernflid end hans Snildhed.

Zoologien foredroges af I. C. Schjüdte. Denne Mand talte livligt, 2 Timer i Træk hver Gang, og gav en ejendommelig Fremstilling af sit Fag, måske nærmest en sammenlignende fysiologisk Anatomi i store Træk.

Botanikken behandlede af Prof. J. Lange i et dårligt Foredrag, hvad Formen angår, men grundigt nok. Manden selv var overordentlig elskværdig, jevn og ligefrem og let tilgængelig.

Prof., Etatsråd B. Bendz foredrog klart og sikkert Husdyrenes Anatomi, i rent videnskabeligt Tilsnit, og leverede dertil en Mængde udmærkede Kridttegninger på Skoletavlen.

Prof. V. Prosch havde Husdyrbruget som Fag. Han behandlede det dygtigt og videnskabeligt, men var en frygtet Eksaminator: „En halv Forståelse er ingen Forståelse,“ sagde han. Forresten talte og skrev han godt Dansk, han viste, at et Emne kan behandles videnskabeligt på rent Dansk, og han foragtede „et af græske og latinske Floskler gennemvævet Frimurersprog“.

Læren om Bakterierne og Antiseptiken var i min Studietid endnu ikke kommen til orde, det kom den først 3 År senere, og den Omvelt-

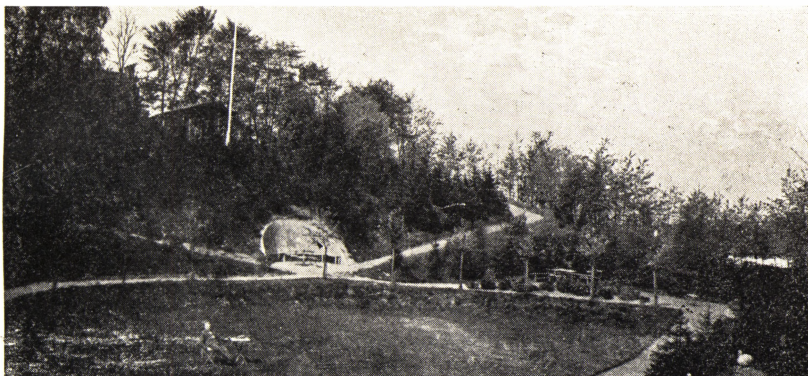
ning, der herved forårsagedes, især i Chirurgien, har kostet os ældre Dylræger et ikke ubetydeligt Efterarbejde, forsåvidt vi vilde nogenlunde holde Skridt med vort Fags Udvikling.

Efter min Hjemkomst i Maj 76 begyndte jeg at praktisere i Kværndrup, altså i mit Fødesogn, og er vedbleven dermed til Dato. I de 3 à 4 første År jeg praktiserede, var jeg ikke meget oplagt til åndeligt Arbejde, en vis Nervetræthed — ikke just Nervøsitet — fulgte efter den anstrængende Læsning, jeg kunde f. Eks. falde i Søvn om Aftenen, mens jeg drak min The; men det overvandt efterhånden.

Året efter — 16. Maj 77 — giftede jeg mig med en jydsk Pige, Inger Marie Pedersen, en Datter af Gdjr. P. Hansen i Ferup ved Kolding. Vi havde lært hinanden at kjende nogle År forud — hun havde opholdt sig et halvt År i mit Hjem, før jeg begyndte at læse. Vort Samliv blev ikke langt, hun døde 1883 efter en Operation. Dette Tab virkede noget nedslående på mig, hvad ikke var så underligt, hun havde trofast og kærligt stået mig ved Siden i de første År, da jeg nemlig havde været uforsigtig nok til ved Kjøb af en Landejendom at pådrage mig mere Gjæld, end mine beskedne Indtægter i hine År kunde rigtig bære. Nu da Stillingen var ved at bedre sig, og vore Anstrængelser vilde bære Frugt, gik hun bort, det er mig ofte endnu en vemodig Tanke. En Søn havde hun født i 1880, der lever endnu.

Nu, falde sammen kunde jo ikke gå an, jeg måtte have min Tid udfyldt; den Tid, der ikke medgik i Praksis, var der Brug nok for hjemme. Legemligt Arbejde var mig en Nødvendighed og er så endnu, og mit Værksted var og er mig endnu en kjær Adspredelse.

I Begyndelsen af 80erne begyndte jeg igjen at sysle med Folke-minder, såvelsom med min Hjemstavns Historie. Jeg har optegnet alle de Sagn, jeg har kunnet finde her på Egnen, de findes nu i E. T. Kristensens Samlinger. Omegnens Ordsprog, vel et Tusinde, er gået til samme. Af Folketroen har jeg gjort en Del Optegnelser her fra Egnen, en Del af dem findes i Tidsskriftet „Skattegraveren“. Gamle Viser og Eventyr har jeg kun fundet lidt af. Derimod har jeg forsøgt

Bakkelunden i Kværndrup

Da Byens Grusgrav i 1904–05 omdannedes til dette Anlæg, var P. Jensen en virksom Del-tager. I de følgende Aar blev mange Fester afholdt her. Fot. o. 1910. Fra „Kværndrup Sogn“

at samle de sydfynske Dialektord, således som jeg dels har hørt dem, dels selv brugt dem, jeg har nu skrevet henved 2000 på ordnede Sedler. (Docent V. Dahlerup har lånt en Del af dem engang og skal have Resten med det Første.)

Størst Arbejde har jeg vel nok gjort på Samlinger til Egnens „Historiske Stedbeskrivelse“, noget der alle Dage har interesseret mig. Og jeg beklager, at kun så få af Landets Lærere kan fortælle Børnene deres Hjemstavns Historie, den de først burde lære og lettest kunde høre. Selv vore ellers så historiske Højskoler behandler Historien i Krebsegang, idet de begynder Historien ude i den store Verden, så langt ude, at de sjældent eller aldrig når hjem til det Sted, hvor de virker, og hvor de burde at begynde, thi så havde de alle Mand med straks, i Stedet for at de møjsommeligt må samle dem op Tid efter anden på Vejen. — Nå — heri vil rette vedkommende vel næppe give mig Ret, det får nu være. Jeg har ikke kunnet overkomme så meget og indskrænker mig til den lille, den stedlige Historie, og i denne Begrænsning søger jeg at opnå min Styrke.

Også i mit Fag har jeg skrevet nogle små Artikler foruden en større Afhandling (vedkommende Fødselshjælp), for hvilken jeg modtog en Belønning (200 Kr.) af Landbohøjskolens Jubilæumsfond.

Det nu så almindelige Arbejde i Folkeoplysningens Tjeneste har jeg ydet min Støtte på den Måde, at jeg, vel snart i en halv Snes År, har været Formand i en almindelig Foredragsforening her på Stedet.

Og endelig må jeg anføre, at jeg i 1894 gav Stødet til, at der her i Sognet blev oprettet en Husflidsforening. Denne Forening har jeg siden været Formand for. Foreningen har hver Vinter drevet en Husflidsskole for mandlige Elever, om just ikke med nogen stor Tilslutning, det synes som den unge Slægt ikke føler Trang til den Art legemlige Uddannelse, Gymnastik (og Dands) går forud. Og dog vil Nutidens Maskiner stille større og større Fordringer til Folks Fingernemhed i Fremtiden — vi vil slet ikke tale om det Gavn og den Glæde de unge kan have af slige Færdigheder i mange andre Henseender. Det kan jeg tale med om.

Når jeg selv personlig har drevet Husflid og søgt at forlede andre dertil, så er det ikke alene fordi jeg har havt Lyst dertil, men også fordi, at det efter min Mening er Kludder for et Menneske, der kun kan magte en enkelt Ting. For et Geni kan det nogenlunde gå at være ensidig, hvis det (Geniet) kan slå igjennem; thi så kan det blive til noget stort, men kan det ikke slå igjennem, så er Geniet en ulykkelig Skabning. — Ganske vist ved vi, at „19 Håndværker gjør 20 Ulykker,“ men det er på Grund af, at ingen af de 19 er egentlig det fremherskende, *et* skal være det vi arbejder i, de andre det vi hviler i.

I tolv År, fra 85 til 97, har jeg været Medlem af Kværndrup Sogneråd — de første tre År Formand — og i mere end 20 År har jeg været Dyrskuedommer ved „Svendborg Amts landøkonomiske Selskab“ — særlig ved Hingstplage. Det „fælles Bedste“ har jeg i disse Sager bestræbt mig for at opnå, Retfærdighed er et godt Grundlag at arbejde på for at nå dertil.

Som Politiker har jeg alle Dage kun spillet en Menigmands Rolle, det personlige Kjævl har aldrig tiltalt mig, og det radikale Vrøvl foragter jeg. Man taler nok store Ord i Politikken om det fælles Bedste, men man synes at tænke mest på sit eget Bedste, og det duer ikke.

I Sommeren 68 var jeg Soldat, og har 2 Gange været i Lejren ved Hald.

Det sidste Vers af Stærkoddens Vise om Bråvallaslaget, kan jeg med et Par Småforandringer bruge som Slutning på disse Optegnelser:

De Saga er visse,
jeg selv var med,
med Fylkingspidse
jeg fulgte uræd,
nu Mindet mig fryder,
som Sagaen lyder
på Moders Mål.

[Januar 1905]

NAVNELISTE

Kv. = Kværndrup Tr. = Trunderup

- Aadal, Jens Jensen, Rigsdagsmd.
54, 55, 79.
— Signe, se Jensen, Karen Nielsine.
— V., Stationsforst., Nr. Broby 14, 24.
Agerbek, H., Præst, Espe 26, 27.
Andersen, Jakob, Gdmd., Tr. 16, 28 ff.
Balle, N. E., Biskop, Sjælland 57 f,
59, 67.
Balslev, C. F., Biskop, Fyn 57.
Banke, Mads, Gdmd., Tr. 40, 41, 48.
Barfoed, C. T., Professor 81.
Begtrup, Holger, Højskoleforst., Frederiksborg 14.
Bendz, B., Professor 81.
Berg, C., Politiker 65.
Bille-Brahe, Preben, Greve, Egeskov
44 ff.
Birkedal, Vilh., Præst, Ryslinge
7, 62, 75.
Bjerge, Poul, Højskolelærer, Askov
5, 7, 10, 14, 15, 17 f.
Boisen, F. E., Præst, Stege 72.
Brechling, Ridefoged, Egeskov 32.
Brøndum-Nielsen, Johs., Professor 7.
Christensen, Balthazar, Politiker 68 ff.
— Hans, Stænderdeputeret, Gdmd.,
Vejstrup 63
Christiansen, And., Gdmd., Bolting-
gaards Skov 21.
Dagmar, Dronning 72
Dahlerup, Verner, Filolog 11, 83.
Dal, A. K. Povlsen, Lærer 8, 56 f.,
60, 76.
Dissing, Th., Højskoleforst., Vejstrup
14.
Egebjerg, Hans R., Redaktør, Svend-
borg 80.
Eskesen, Morten, Friskolelærer, Rudme
8, 75.
Feilberg, Ludv., Præst, Kv. 57 ff.
Fenger, Præst, Kbhvn. 67.
Fjord, N. I., Docent 81.
Flor, Etatsraad 66.
Frederiksen, Lars, Friskolelærer, Gdmd.
10, 14, 55, 62, 72.
Friis, Hj., Veterinær og Kunsthisto-
riker 7.
Frydendahl, Aage, Arkitekt 30.
— H. C., Lærer, Krarup 10.
Grundtvig, N. F. S., Biskop, 7, 66 f., 75.
Grundtvig, Sv., Folkemindesamler
8, 9 f., 75.
Hansdatter, Anne, g. m. Gdmd. J. Jen-
sen, Nørremosegaard, Tr. 7, 16, 25,
27, 38, 53 ff., 71 ff.
— Maren, g. m. Gdmd. Peder Jakobsen,
Tr. 19, 21.
Hansen, Chr., Gdmd., Vestrup 63.
— Hans, Tr. 24.
— I. A., Politiker 64, 65.
— Jens, Gdmd., Tr. 23, 29.
— Jens Chr., Skræder, Tr. 20.
— Jørg. 20.
— Jørg., Gdmd., Tr. 49, 50, 51.
— Knud, Gdmd., Tr. 29.
— Niels, Gdmd., Oure 63 f.
— P, Gdmd., Ferup 82.
— R., Fotograf, Ringe 11, 61.
— Rs., Gdmd., Tr. 51, 60.
Henriksen, Per, Gdmd., Tr. 51.
— Rs., Kv. 51.
Holberg, Ludvig, Forfatter 18.
Holck-Winterfeldt, Fr. Chr., Greve,
Fjellebro 31.
Holm, Hans H., Gdmd., Gultvedholm
10.
Højer, Gdmd (?) , Bjerreby, Rigs-
dagsmd. 68 ff.
Ingemann, B. S., Digter 7, 75.
Iversen, Erik, Hesselager 64 f.
Jakobsen, Jens, Gdmd., Tr. 8, 16, 21 ff.,
29, 30 ff., 39, 44 f., 52, 54.
— J. R., Rigsdagsmd. 63.
— Peder, Gdmd., Tr. 19, 34 ff.
Jensdatter, Anne, g. m. Gdmd. Jens
Jakobsen, Tr. 16, 36, 37, 38, 52.
Jensen, Anders, Gdmd., Tr. 16, 28.
— Anne Kirstine, g. m. Gdmd. Bernt E.
Berntsen, Eskildstrup 54, 79.
— Hans, Gartn., Aarslev 54, 55, 62, 79.
— Jakob, Tr. 43.
— Jens, Gdmd., Nørremosegaard, Tr.,
Rigsdagsmd. 7, 8, 16, 27, 36, 37,
38 ff., 75, 77, 80.
— Jens, Tr. 54.
— J. P., Mekaniker, Svendborg 9, 82.
— Karen Nielsine, g. m. Kbmd. Lars
Hansen, Nyborg 54, 79.
— Kirsten, g. m. Gdmd. And. Nielsen,
Nørremosegaard, Tr. 47, 65, 79.

- Jensen, Niels, Gdmd., Tr. 52.
 -- Peder, Tr. 54.
 -- Rs., Gdmd., Tr. 11, 24, 29.
 -- Sara, g. m. Gdmd. Jørgen Pedersen, Højvang, Ryslinge 14, 54, 79.
 Trine, g. m. Gdmd. Hans Lunds-
 gaard, Tr. 54, 79.
- Jens Skovfoged, Egeskov 46.
 Jomfru, Den blinde, 34.
- Juhler, P. K., Friskolelærer, Tr. 80.
- Jørgensdatter, Johanne, g. m. Gdmd.
 Jørgen Larsen, Volstrup 20 f.
- Jørgensen, Hans, Gdmd., Tr. 8, 16, 20,
 23 ff., 46, 50, 52, 54.
 -- J., Bjerregaard, Rigsdagsmd. 66 f.
 -- Jørgen, Gdmd., Tr. 16, 19 ff.
 -- Lars, Gdmd., Volstrup 21.
 -- Niels, Gdmd., Tr. 50.
 -- Rs., Tr. 20.
- Jørgen Snedker, Kv. 64.
- Knudsdatter, Anne, g. m. Gdmd. H.
 Madsen, Tr. 16, 19 ff.
- Knudsen, Casten, Gdmd., Tr. 29.
 -- J. L., Præst, Lejrskov 76.
 -- Niels, Gdmd. Tr. 23, 29, 30.
 -- Peder, Lærer, Tr. og Kv. 44, 60.
- Kold, Chr., Skolemand 7, 8, 38, 55 ff.
- Krag-Juel-Vind-Frijs, Asta T. A., g. m.
 Biskop N. F. S. Grundtvig 67.
- Kristensen, E. T., Folkemindesamler
 8, 10, 82.
 -- K. L., Forfatter 7.
- Kristoffersdatter, Mette, g. m. Gdmd.
 Jakob Andersen, Tr. 30.
- Ladefoged, Mads, Tr. 40, 41.
- Lange, J., Botaniker 81.
- Larsen, Jørgen, Gdmd., Volstrup 21.
 -- Kr., Gdmd., Dalby, Rigsdagsmd.
 68 ff.
 -- N. F., Handskemager, Kbhvn., 67.
 -- Niels, Gdmd., Volstrup 20, 21.
- Lassen, J. A., Præst, Kv. 39.
- Madsen, Hans, Gdmd., Tr. 19, 22.
 -- R., Gdmd., Tr. 49.
- Milling, Rs., Gdmd., Horne, Rigs-
 dagsmd. 68 ff.
- Müller, L. K., Seminarieforst. 56.
- Møllegaard, N. Rasmussen, Gdmd., Tr.
 31, 34 ff.
- Nielsdatter, Maren, g. m. Gdmd. And.
 Jensen, Tr. 16, 28.
- Nielsen, Aksel, Gdmd., Nørremosegaard,
 Amdsraadsmedl. 5.
 -- Edv., Officer 8.
 -- Hans, Ravndrup Vænge 40, 41.
 -- Kathrine 47.
 -- Knud, Gdmd., Tr. 29, 50.
 -- Niels, Gdmd., Tr. 29, 30, 34.
 Nyerup, Rs., Historiker 75.
- Pedersdatter, Johanne, g. m. Gdmd.
 P. Pedersen, Volstrup 16, 26.
 -- Kirsten, g. m. Gdmd. Hans Jørgen-
 sen, Tr. 16, 24 ff., 54.
 -- Maren, g. m. Gdmd. H. Madsen,
 Tr. 19.
- Pedersen, Inger Marie, g. m. Dyrslæge
 P. Jensen, Kv. 9, 11, 82.
 -- N. P. J., Dyrslæge, Ryslinge 12.
 -- Peder, Gdmd., Volstrup 16, 24, 26.
- Petersen, Chr., Fotograf, Ryslinge 72.
 -- Georg, Fotograf, Nyborg 55.
- Ploug, Carl, Digter 69.
- Prosch, V., Professor 81.
- Raben, Caroline Agnese, g. m. Henrik
 Bille-Brahe, Egeskov 32, 34.
- Rasmusdatter, Ane Margr., g. m. Gdmd.
 Jakob Andersen, Tr. 16, 29 f.
- Rasmussen, Hans, Tr. 37 f.
- Rasmus, Store, Tr. 40 f.
- Schjødte, I. C., Zoolog 81.
- Schjørring, J., Præst, Ryslinge 7, 73, 75.
- Schmidt, Andrea, g. m. Højskoleforst.
 P. Thomsen, Ryslinge 12.
 -- J., Fotograf, Kbhvn. 10.
- Schumacher, P. C., Amtmd., Nyborg
 31 f.
- Spandet, N. M., Etatsraad 55.
- Stokholm, Peder, Gdmd., Tr. 40, 50,
 51 f.
- Søgaard, Thyge J., Officer 10.
- Termansen, N. J., Gdmd., Gammelby,
 Rigsdagsmd. 7, 66 f., 76.
- Thiel, Branddir., Rigsdagsmd. 65.
- Therkelsen, J., Journalist, Ringe 14.
- Thorenfeld, S., Landmaaler 30.
- Tvisselmann, Heinrich, Skytte, Ege-
 skov 32 f.
- Vandmosehus, Jens 52 f.
- West, J. M., Skræder, Strarup 72.
- Westberg, Brygger, Kbhvn. 67.
- Wognsen, And., Godsforv., Egeskov
 44 ff., 50 f.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Forord	5
H. C. Frydendahl: P. Jensen, Kværndrup	7
P. Jensen: Slægtshistoriske Optegnelser	19
P. Jensen: Selvbiografiske Optegnelser	75
Navneliste	86

★

★

★